

Mari Mustonen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Vaikuttava asiakas- ja palveluohjaus
sosiaali- ja terveysalalla
Sairaanhoitaja, YAMK
Opinnäytetyö, 2023

SANDWICH-SUKUPOLVEN TASAPAINOILUA HOIVASUHTEISSA

Integratiivinen kirjallisuuskatsaus

TIIVISTELMÄ

Mari Mustonen

Sandwich-sukupolven tasapainoilua hoivasuhteissa. Integratiivinen kirjallisuuskatsaus.

62 sivua ja 1 liite

Syksy, 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinto YAMK-tutkinto

Sairaanhoitaja, YAMK

Vaikuttava asiakas- ja palveluohjaus sosiaali- ja terveysalalla

Vaativuudet informaaliselle hoivalle ovat kasvaneet – omaisten odotetaan paikkaavan julkisen vanhushoivan aukkoja. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työvoiman riittämättömyys aiheuttaa paineita iäkkäiden, avun tarpeessa olevien henkilöiden omaisille, nuoremmille sukupolville. Julkisten hoivapalvelujen niukkuus lisää vastuun siirtymistä ikäihmisten aikuisille lapsille. Väestön ikääntymisellä on vaikutus perherakenteisiin ja sukupolvien välisiin suhteisiin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää integratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla tietoa kahden hoivan välissä olevista ikäihmisten aikuisista lapsista eli sandwich-sukupolvesta. Sandwich-sukupolvella viitataan yleensä keski-ikäisiin henkilöihin, jotka huolehtivat sekä iäkkäistä vanhemmistaan että lapsistaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa hoitohenkilökunnalle omaisyhteistyön kehittämiseen.

Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineistoa varten tehtiin tiedonhaku kansainvälisiin tietokantoihin (SAGE-, Academic Search Premier-, Cinahl Complete-, MEDLINE) sekä kotimaiseen tietokantaan (Medic). Aineistoa täydennettiin manuaalisella haulla. Haku rajattiin vuosina 2018–2023 ilmestyneisiin tutkimuksiin. Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineistoksi valikoitui 12 vertaisarvioitua tutkimusartikkelia.

Tulosten perusteella sandwich-sukupolven ikärakenne on laaja. Sandwich-sukupolven kuuluu työuransa alussa olevia nuoria aikuisia sekä isovanhempia, jotka ovat eläkkeellä tai aktiivisesti mukana työelämässä. Avun ja hoivan antaminen vaatii sandwich-sukupolvelta sitoutumista. Pitkään hoivasuhteeseen sitoutuminen ja iäkkäistä vanhemmista huolehtiminen, kytkeytyy globaaliin väestöennusteeseen. Auttajan rooli perhesukupolvien viitekehityksessä perustuu sekä kiintymyssuhteeseen että sosiaaliseen paineeseen. Sandwich-sukupolven hyvinvointia ja terveyttä kuormittaa iäkkäiden vanhempien sairastavuus, etenkin muistisairaudet. Sandwich-sukupolvi tarvitsee yhteiskunnan tukea lastenhoidon ja vanhushoidon järjestämiseen. Työelämässä vaaditaan joustavuutta huomioida erilaiset perhesukupolvien rakenteet. Poliittisessa päätöksenteossa on huomioitava sandwich-sukupolvelle langenneiden velvollisuuksien määrä.

Asiasanat: aikuinen lapsi, hoiva, iäkkäät vanhemmat, perhesukupolvi, sandwich-sukupolvi, integratiivinen kirjallisuuskatsaus

ABSTRACT

Mari Mustonen

The Sandwich Generation. The Challenges of Balancing in Informal Care. Integrative Literature Review.

62 Pages and 1 appendix

Autumn, 2023

Diaconia University of Applied Sciences

The Master's Degree Programme

Master of Health Care

Effective customer and service guidance in the social and health sector

Demands for informal care have increased. Relatives and family members are expected to fill gaps in public care for the elderly. Younger generations are under pressure due to labour shortages in the social and health care sector. Shortcomings in public care services increase the burden of responsibility on to adult children of older people. The ageing of the population has an impact on family structures and intergenerational relationships.

The purpose of this thesis was to find information about the sandwich generation. The sandwich generation usually refers to middle-aged people who take care of both their elderly parents and children. The aim of the thesis was to produce knowledge to develop the collaboration between nursing personnel and relatives of older patients.

The research method of this thesis was an integrative literature review. Research material was searched in international databases (SAGE, Academic Search Premier, Cinahl Complete, MEDLINE) and the Finnish database (Medic), as well as by manual search. The literature search was limited to studies published between 2018 and 2023. The research material for the integrative literature review consisted of 12 peer-reviewed research articles.

Based on the research results, the age structure of the sandwich generation is extensive. The sandwich generation includes young adults at the beginning of their careers as well as grandparents who are retired or actively involved in working life. According to the global population projection, people are living longer and longer. This means a long commitment for the sandwich generation to provide care to elderly parents. In the context of family generations, help and care are based on both attachment between family members, and social pressure. The health of the sandwich generation is burdened by the morbidity of elderly parents, especially the diseases that cause dementia. The sandwich generation needs the support of society to provide childcare and elderly care. Employers are required to be flexible in taking into account the different structures of family generations. Political decision-making must be aware of the responsibilities that have accumulated for the sandwich generation.

Keywords: adult child, care, elderly parents, family generation, sandwich generation, integrative literature review

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 IKÄÄNTYVÄ VÄESTÖ JA HOIVAKYSYMYKSET	6
2.1 Julkisen ja informaalin rajapinnoilla – hoivan toteuttaminen vanhuspalveluissa.....	8
2.2 Vanhushoivaan liittyvää lainsäädäntöä	10
3 PERHESUKUPOLVIEN VÄLISET SITEET, AUTTAMINEN JA VANHUSHOIVA.....	11
3.1 Monisäikeinen hoiva.....	12
3.2 Perhesukupolvien välinen suhde – auttamisen ja hoivan juurilla	14
3.3 Altruismin ja solidaarisuuden merkitys	16
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	19
5 INTEGRATIIVINEN KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	20
5.1 Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen vaiheet.....	21
5.2 Kuvaus opinnäytetyön tutkimusaineiston valinnasta	23
5.3 Tutkimusaineiston laadunarviointi	30
5.4 Tutkimusaineiston sisällönanalyysi	30
6 TUTKIMUSTULOKSET	36
6.1 Auttaminen ja tukeminen perhesukupolvien välisissä suhteissa	37
6.1.1 Hoivasuhteiden moniulotteisuus	37
6.1.2 Avun, tuen ja hoivan antamisen muodot	38
6.2 Selviytyminen ja jaksaminen	40
6.2.1 Terveys, hyvinvointi ja jaksaminen.....	40
6.2.2 Perheen hyvinvointi.....	42
6.2.3 Selviytymisstrategiset haasteet.....	43
7 POHDINTA.....	44
7.1 Tulosten tarkastelua.....	44
7.2 Johtopäätökset.....	48
7.3 Kehittämishaasteet ja jatkotutkimusaiheet	50

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	52
LÄHTEET	55
LIITE 1. Tutkimusaineiston taulukko	63

1 JOHDANTO

Sandwich-sukupolvella viitataan yleensä keski-ikäisiin henkilöihin, jotka huolehtivat sekä omista vanhemmistaan että lapsistaan. Hoivaloukku ja puristus kahden sukupolven välissä, ovat määritelmiä, joilla on kuvailtu sandwich-sukupolven elämäntilannetta. Yksi merkittävimmistä kyseistä sukupolvea tutkineista, yhdysvaltalainen Dorothy A. Miller (1981) on korostanut sandwich-sukupolven asemaa niin työelämässä kuin koko yhteiskunnassa. Lasten lennettyä pesästä, keski-ikäiset naiset ovat elämäntilanteessaan vedenjakajalla – on saavutettu oma vapaus ja taloudellinen tasapaino, mutta toisaalta omat iäkkäät vanhemmat ovat riippuvaisia avusta. Kuormitusta lisää se, että omat lapset eivät olekaan vielä saavuttaneet täyttä itsenäisyyttä, vaan kaipaavat tukea. Lisäksi Millerin (1981) kuvaaman sukupolven huolenpidosta saattavat olla riippuvaisia myös lapsenlapset. Tasapainoilu työelämän vaatimusten ja ylisukupolvisten perheenjäsenten liittyvän huolenpidon välillä aiheuttaa stressiä. (Miller, 1981, s. 419.)

Miller (1981) on tuonut esiin ikäihmisten aikuisten lasten tärkeän roolin vanhus-
hoivan antajina. Erilaisten tukimuotojen kehittäminen on nähty tarpeelliseksi tälle
hoivanantajaryhmälle. (Miller 1981, s. 421.) Hammer & Neal (2008) ovat painot-
taneet työorganisaatioiden herkkyyttä ja joustavuutta ymmärtää sekä nais- että
miestyöntekijöiden henkilökohtaisen elämän hoivasuhteiden taakan vaikutuksia
hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. (Hammer & Neal 2008, s. 110.)

Kauppinen & Silfver-Kuhlampi (2015) ovat tutkineet sandwich-sukupolven ko-
kemaan riittämättömyyden tunnetta, jota päällekkäisten roolien yhteen sovittami-
nen vaatii. Ajankäytön hallinta työelämän, iäkkäiden vanhempien ja kasvuiässä
olevien lapsien välillä edellyttää tasapainoilua. Toisaalta työssä käyminen voi olla
arjessa kannatteleva voima, mikäli työpaikalla on rohkaiseva ja myötäelävä ilma-
piiri. (Kauppinen & Silfver-Kuhlampi, 2015, s. 69.)

Tänä päivänä vallitseva sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työvoiman riittämättö-
myys asettaa paineita iäkkäiden, avun tarpeessa olevien henkilöiden omaisille.
Suomessa vanhusten taloudellinen tukeminen ja hoivaaminen koetaan olevan

enemmän yhteiskunnan kuin lähiomaisten vastuulla. Näkemys yhteiskunnan velvollisuudesta vastata vanhuspalveluiden turvaamisesta korostuu erityisesti Pohjois-Euroopan maissa. Sen sijaan Etelä-Euroopassa perheen rooli vanhuksen tukena on vahvempi. Väestön ikääntyminen yhdistettynä julkisten hoivapalvelujen niukkuuteen lisää kuitenkin hoivavastuun siirtymistä ikäihmisten aikuisille lapsille. (Kallio ym., 2020, s. 196, 200–204.)

Tutkimukseni lähtökohta on sairaanhoitajan työssäni tekemä havainto iäkkäiden potilaiden aikuisten lasten kuormittuneesta elämäntilanteesta. Lisäksi tällä omaisryhmällä on tarve keskustella hoitohenkilökunnan kanssa ja saada tukea elämänvaiheessa, missä oma vanhempi on muuttunut autettavaksi. Hoivaa tarvitsevien ikäihmisten aikuiset lapset ovat väliinputoajia, joille ei ole selkeästi kohdistettua palvelua. Olisi tärkeä selvittää tilannetta näiden aikuisten lasten kohdalla, joilla on velvollisuus huolehtia sekä lapsistaan että vanhemmistaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää integratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla tietoa kahden hoivan välissä olevista ikäihmisten aikuisista lapsista eli sandwich-sukupolvesta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa hoitohenkilökunnalle, joka päivittäisessä työssään on vuorovaikutuksessa iäkkäiden hoivaa tarvitsevan asiakas- ja potilasryhmän aikuisten lasten kanssa. Tämä mahdollistaa omaisyhteistyön kehittämisen.

2 IKÄÄNTYVÄ VÄESTÖ JA HOIVAKYSYMYKSET

Väestöpohjan ikääntymisellä on koko yhteiskuntaa läpileikkaava vaikutus. Yksilötasolla väestöpohjan ikääntyminen vaikuttaa perherakenteisiin ja sukupolvien välisiin suhteisiin. Ihmisten eliniän piteneminen on ilmiönä maailmanlaajuinen. YK:n vuoden 2019 väestönkasvuennusteen mukaan, vuoteen 2050 mennessä, yli 80-vuotiaiden osuus maapallon väestöstä, kolminkertaistuu 143 miljoonasta 426 miljoonaan. Väestön ikääntyminen heijastuu terveys- ja hoivamenojen kasvuun. Vanhushoiva onkin muodostunut tärkeäksi kansainväliseksi talouspoliittiseksi kysymykseksi. Muun muassa Euroopan Unioni samoin kuin OECD ovat nostaneet esiin epävirallisen hoivan eli ikäihmisten omaisten osuuden paikata julkisen vanhushoivan aukkoja. (Hoppania ym., 2017, s. 70–73; United Nations, 2019, s. 18, s. 20, s. 37; Valtiovarainministeriö, 2023, s. 15, s. 27.)

Hyvinvointiyhteiskunta on luonut puitteet elämälle, joka on lisännyt pitkäikäisyyttä. Vanhuusiän määritelmä on laajentunut kattamaan ajanjaksot aina 65-vuosta jopa 105–110-vuotiaisiin. Tämän päivän 75-vuotiailla ei ole huomattavaa tarvetta koti- tai ympärivuorokautiselle hoivalle. On kuitenkin todettava, että eliniän loppupäässä sairastavuus, vaivaisuus ja avun tarve lisääntyvät huomattavasti. Dementia on kaikkein iäkkäimpien ihmisten merkittävin toimintakykyä rajoittavin ja avun tarvetta kasvattavin tekijä. Julkisessa keskustelussa ikääntyminen ja vanhuus nähdään kielteisessä valossa. On tuotu esille kasvavan vanhuseväestön aiheuttama hoivataakka. Toisaalta on esitetty huoli vanhusten hoivaköyhyydestä – käytännössä hoivan tarpeisiin ei vastata palveluilla, vaikka hoivan saatavuus on laissa säädetty. Vanhuspalveluiden ongelmien herättämä huoli onkin toistuvana teemana poliittisessa keskustelussa. Vanhuksille suunnatuilla asianmukaisilla palveluilla on laajempi, ylisukupolvinen merkitys. Ikääntyneiden hyvinvointipalvelujen turvaamisesta hyötyvät vanhuksen lähiomaiset, oli sitten kyseessä puoliso tai muut eri-ikäiset perheenjäsenet. Työ- ja perhe-elämän yhdistämisen helpottaminen nuoremmalla sukupolvella heijastuu positiivisesti koko yhteiskuntaan. (Jylhä ym., 2019; Vaarama & Jylhä 2020, s. 317–320; Rotkirch, 2021, s. 144, s. 149, s. 152–154).

Väestöpohjan vanheneminen sekä ikääntyneiden palveluiden ja perusterveydenhuollon riittämättömyys heijastuvat ensihoidon hälytyksien kasvavassa määrässä. Ruuhkat päivystyksissä ovat lisääntyneet. Jo vuosien ajan vallitseva suuntaus ikäihmisten hoivaongelman ratkaisemiseksi on ollut laitoshoidon radikaali vähentäminen. Tilalle on lisätty kotihoitoa ja ympärivuorokautista palveluasumista. Tämä suuntaus ei kuitenkaan ole toiminut ongelmitta. Hoivapaikkojen vähyyden takia kotona asuu yhä huonokuntoisempia vanhuksia, eivätkä kotihoidon palvelut riitä vastaamaan kasvavaan hoivan tarpeeseen monisairaiden vanhusien kohdalla. Ikäihmisten päivystyspalveluiden tarpeen lisääntyminen on ilmiönä yleismaailmallinen. (Ukkonen ym., 2019; Nyman ym., 2021, s. 35, s. 46–47.)

Kun puhutaan väestön ikääntymisestä, liitetään samaan yhteyteen kysymykset talouspolitiikasta sekä ikävän kaiun saaneesta kestävyysvaje-termistä. Kestävyysvajeella tarkoitetaan pitkäkestoista epätasapainoa julkisen talouden tulojen ja menojen välillä. Väestön ikääntymisestä seuraa työikäisen väestön väheneminen, josta aiheutuu terveys- ja hoivamenojen kasvua, kuten edellä aiemmin on mainittu. Syntyvyys, joka Suomessa on alentunut voimakkaasti 2010-luvulta lähtien, herättää huolta tulevaisuudesta. Työikäistä ja hoivatyötä tekevää väestöä tulee olemaan entistä vähemmän. Tälle ongelmalle haetaan ratkaisuja muun muassa työperäisen maahanmuuton lisäämisestä. (Rotkirch, 2021, s. 70; Valtiovarainministeriö, 2023, s. 27–28.)

Covid19-viruksen aiheuttama pandemia loi maailmalla epävarmuutta perheenisäyksestä. Poikkeuksellisesti Suomessa syntyvyys kasvoi tuona aikana. Vuosina 2020–2021 koettiin eräänlainen babyboomi, erityisesti Helsingissä ja Uudellamaalla. Tosin syntyvyyden nousua oli jo havaittavissa ennen koronapandemiaa. Liikkumisen ja julkisten kokoontumisten rajoitukset lisäsivät kotioloissa vietettyä aikaa ja laittoivat ihmisten elämänarvoja uuteen järjestykseen. Näillä seikoilla arvioidaan olleen vaikutus motivoitumisesta perheenisäykseen. (Rotkirch, 2021, s. 106; Lammi-Taskula, ym., 2022, s. 150.) On kuitenkin todettava, että syntyvyys on sittemmin laskenut. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2023 tammi-kesäkuun aikana syntyneiden lasten määrä on ennätysalhainen (Tilastokeskus, 2023).

Syntyvyyden aleneminen, väestön ikääntyminen ja elinajan piteneminen kulminoituvat haasteeseen huoltosuhteen riittävydestä. Ikään perustuvalla (age dependency ratio) huoltosuhteella ilmaistaan, kuinka monta alle 15-vuotiasta lasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiasta työkäistä henkilöä kohti. Väestöennusteiden mukaan Suomessa vuonna 2030 huoltosuhde on yli 0,7 eli sataa työkäistä kohti on yli 70 huollettavan ikäistä. Nykyinen huoltosuhde määritellään lukemalla 0,5 eli yksi huollettavan ikäinen kahta työkäistä kohti. (Rotkirch 2021, s. 123; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 2023.)

Tilastojen valossa yli 65-vuotias kuuluu ikääntyneisiin, huollettavaan ikäryhmään. Vanhusväestöä syyllistäväksi koettuun kestävyysvaje- ja huoltosuhdepuheeseen on esitetty vasta-argumentti ikäsidonnaisten menojen kasvun liittyvän muihinkin elämänvaiheisiin. Todellisuudessa 65 vuotta täyttäneet ovat usein aktiivisia kansalaisia, jotka tekevät veronalaista palkkatyötä edistämällä kansantaloutta. Yli 65-vuotiaita toimii myös auttajina vapaaehtoistyössä ja lähipiirinsä hoivaajina. (Hoppania ym., 2016, s. 60.)

2.1 Julkisen ja informaalin rajapinnoilla – hoivan toteuttaminen vanhuspalveluissa

Vanushoivan yhteiskunnallisessa keskustelussa kiistellään hoivapalvelujen resurssien riittävydestä ja kustannusten jakamisesta. Vanushoivan kehittämisessä korostetaan yhteistyötä julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kotioloissa tapahtuvan hoivan kanssa. (Hoppania ym., 2016, s. 69, s. 131.) Hoiva voidaan jakaa informaaliin eli yksityiseen, kodin ja perheen sisällä tapahtuvaan hoivaan, joka yleensä on ilmaista. Hoiva voi olla formaalia, julkista hoivaa, joka on maksullista. Julkinen hoiva määritellään yleensä viralliseksi hoivaksi ja tällöin hoivan luonne muuttuu yhteiskunnalliseksi ja poliittiseksi. (Knif, 2012, s. 16–18.)

1990-luvun laman vaikutuksesta Suomessa saivat jalansijaa markkinavetoiset vanhuspalvelut. Ennen kyseistä talouden syvää romahtamista, julkisesti rahoitetut vanhuspalvelut olivat olleet kuntien ja kolmannen sektorin tuottamia. Hoivatyölle asetetuilla laatuvaatimuksilla on kuitenkin vaara ajautua törmäyskurssille

kansainvälisten pääomasijoittajien omistamien hoivayritysten voitontavoittelun kanssa. Kansalaisten maksamilla veroilla on riski päätyä ulkomaisten sijoittajien voittoihin. Vanhushoivan yltiöpäisen finansialisaation välttämiseksi onkin tarpeellista vaatia läpinäkyvyyttä julkisten palvelujen kilpailutukselle ja rahoitukselle. (Karsio, ym., 2023, s. 255–258, s. 275–277.)

Omaishoidolla on vakiintunut asema osana vanhuspalveluja. Omaishoitaja on lähiomainen, joka omaishoidon tukea saadakseen sitoutuu huolehtimaan esimerkiksi jokapäiväisestä hoidosta kotona. Omaishoidontuesta tehdään hyvinvointialueen ja omaishoitajan välinen sopimus. Tuki on lakisääteinen, hyvinvointialueen tarjoama harkinnanvarainen sosiaalipalvelu. Tuki kattaa hoidettavan tarvitsemat palvelut, omaishoitajalle annettavan palkkion, vapaan ja omaishoitoa tukevat palvelut. (Hoppania, ym., 2016, s. 131, s. 134.)

Semiformaalina hoitomuotona vanhuksille tarkoitettu perhehoito tai sijaishoito (foster care) ei perustu omaissuhteeseen. Perhehoidossa tarjotaan lyhyt- tai pitkäaikainen hoitopaikka perhehoitajan omassa kodissa tai hoitoa varten perustetussa tilassa. Hyvinvointialue tekee perhehoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen. Perhehoitajalta ei vaadita hoitotyön ammattilaisuutta, mutta hänen on suoritettava lakisääteiset valmennuskurssit. Isossa-Britanniassa perhehoidon eetosena on iäkkäiden ihmisten yhteisöllisyyden tukeminen. Suomessa toiminta tähtää lähinnä julkisen vallan säästötavoitteisiin. (Leinonen, 2020, s. 27, s. 32–33, s. 68.)

Arvion mukaan 44 prosenttia suomalaisista auttaa jotakuta läheistään pitkäaikaissairauksien, vamman tai korkean iän vuoksi. On tärkeää tiedostaa perheenjäsenten ja lähipiirin vanhukselle antaman avun ja hoivan laajuus. On myös huomioitava omaisten ilmaiseksi tehdyn työn hyöty ikäänntyneiden hoivakustannuksissa. Tärkeänä informaalin hoivan muotona on omaisten vanhuksille antama apu ilman virallista omaishoidon statusta. Omaisten antama apu on tyypillisesti kauppa- ja pankkiasioiden hoitamista, siivoamista sekä palveluiden järjestämistä. Apua annetaan omille tai puolison vanhemmille. (Hoppania, ym., 2016, s. 131; Työterveyslaitos, 2023, s. 14.)

2.2 Vanhushoivaan liittyvää lainsäädäntöä

Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (L 731/1999, 19 §). Lisäksi on säädetty erikseen sosiaalihuoltolaki ja terveydenhuoltolaki, joissa molemmissa on muun muassa tarkoituksena edistää ja ylläpitää väestön terveyttä ja hyvinvointia (L 1301/2014 1. §, L 1326/2010 2. §). Sosiaali- ja terveyspalveluiden erityislaeilla ohjataan täsmennetyksi palveluiden kohteita tarkemmin. Vanhuspalvelulaki eli laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista, tähtää muun muassa vanhusten yksilöllisiin ja laadukkaisiin palveluihin. Palveluiden suunnittelussa on oltava keskiössä vanhuksen kotona asuminen ja kuntoutumisen edistäminen. Laissa myös veloitetaan järjestämään ja kehittämään iäkkäiden henkilöiden tarvitsemia palveluita ja omaishoitoa. (L 980/2012 1. §, 5. §.)

Työsopimuslaissa tuodaan esiin perheellisen työntekijän oikeus perhevapaisiin liittyen raskausaikaan, vanhempain- ja hoitovapaisiin (L 55/2001 4.luku 1. §–6. §). Työsopimuslakiin kuuluu myös työntekijän oikeus tilapäiseen poissaoloon pakottavista perhesyistä sekä oikeus poissaoloon perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamisen takia. Viimeksi mainittu lain kohta oikeuttaa työstä poissaolon, mikäli perheenjäsenellä tai muulla läheisellä henkilöllä on erityisen hoidon tarve. Työntekijälle on pyrittävä järjestämään mahdollisuus jäädä määräajaksi pois työstä. (L 55/2001 4. luku 7. §, 7a §.)

Työntekijällä on myös oikeus omaishoitovapaaseen, mikäli työntekijän välitöntä läsnäoloa ja apua tarvitaan omaisen tai läheisen fyysisen tai henkisen toimintakyvyn rajoitteen takia. Avun tarve voi olla erilaisissa päivittäisissä asioissa, kuten lääkityksen huolehtiminen, sairaalakäynnille saattaminen tai palveluiden järjestäminen kotiin omaisen sairaalasta kotiutuessa. Omaisen saattohoitoon osallistuminen on myös omaishoitovapaan piirissä. Työntekijällä on kalenterivuoden aikana oikeus pitää enintään viitenä työpäivänä vapaata omaishoidon takia. Työnantajalla ei ole velvollisuutta maksaa palkkaa omaishoitovapaan ajalta. Työnantajan pyynnöstä työntekijän tulee esittää selvitys poissaolon syistä. (L 55/2001 4. luku 7. b §; Pöyry, 2022.)

Omaishoidon tukea käsittävässä laissa (L 937/2005) omaishoitosopimuksen piiriin kuuluvalla omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Jos omaishoitaja on sidottu ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin hoitovastuuseen, on hänellä oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Maksettavan palkkion suuruuteen vaikuttaa hoidon sitovuus ja vaativuus. Hoitopalkkio on vähintään 300 euroa kuukaudessa. (L 937/2005 2. §, 4. §, 5. §.)

Perhehoitolaissa (L 263/2015) on tavoitteena hoidettavana olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon sekä läheisiin ihmissuhteisiin. Tavoitteena on myös edistää hoidettavan henkilön perusturvallisuutta ja sosiaalisia suhteita. Hyvinvointialueen ja perhehoitajan välisessä toimeksiantosopimuksessa sovietaan muun muassa perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja kustannusten korvaamisesta sekä perhehoitajalle kuuluvista vapaista. (L 263/2015 1. §, 10. §.)

3 PERHESUKUPOLVIEN VÄLISET SITEET, AUTTAMINEN JA VANHUSHOIVA

Suomalaisen vanhushoivan juuret juontavat 1800-luvulle ja syytinkijärjestelmään. Agraariyhteiskunnassa oli yleistä monen sukupolven yhteisasuminen. Nuorempi ikäpolvi sai maatilaa haltuunsa sitoutuessaan huolehtimaan vanhemmasta ikäpolvesta. (Hoppania ym., 2016, s. 41.) Hoivaa tarvitsevien ikäihmisten lasten juridinen vastuu huolehtia vanhempiensa elatuksesta lakkautettiin lakimuutoksella Suomessa vuonna 1970. Vastuun ja velvollisuuden poistamista perusteltiin yksilön vapaudella. Riippumattomuus omasta perheestä korostui, mutta aikakautta leimasi myös ansiotyön lisääntyminen ja yhteiskunnan muuttuminen yhä urbaanimmaksi. Naiset eivät olleet yhtä sidottuja koteihinsa. Naisten rooli työelämässä kodin ulkopuolella voimistui, muun muassa hoiva- ja hoitotyössä. Lisäksi työelämän murros ja kaupungistuminen vaikuttivat aikuisten lasten erkaantumiseen ikääntyvistä vanhemmistaan. Lapset muuttivat töiden tai opiskelun

takia pois kotiseudulta. Perheen sisäinen yhteydenpito heikkeni, kun maantieteelliset välimatkat pitenivät. (Hoppania ym., 2016, s. 46–47, 69–70.)

Viime vuosina Suomen vanhuspalvelujärjestelmässä on korostunut kotona asuminen ja laitoshoidon vähentäminen. Asumis- ja hoivapolitiikassa ikäihmisen omassa kodissa asuminen on saanut idealisoituja piirteitä. Oma, tuttu koti nähdään itsenäistä elämää ja omanarvontuntoa vahvistavana paikkana. Ääripäänä on oman kodin muuttuminen vanhukselle säilytyspaikaksi. Palvelujen saaminen kotiin ei ole itsestäänselvyys, vaan siihen vaaditaan sosiaali- ja terveysviranomaisten hyväksyntä. Palvelujen saamisen kriteereiksi on asetettu tietyt mittarit, jotka eivät aina kuvaa vanhuksen omaa subjektiivista kokemusta avun tarpeesta. Vanhuspalveluihin käytetty budjetti ei Suomessa ulotu samoihin lukemiin mitä läntisissä naapurimaissa, Ruotsissa ja Norjassa käytetään. Ympäri vuorokautista hoivaa tarjoavia palveluja on supistettu, eikä kotihoidon resursseja ole pystytty pitämään ajan tasalla vastaamaan ikääntyneiden tarpeita. Ikäihmisten omaiset ja läheiset ovat avun antajina yhä korostuneemmassa asemassa. (Van Aerschot & Kröger, 2023, s. 237–239; Vasara, 2023, s. 81–87.)

3.1 Monisäikeinen hoiva

Hoivaan liittyvien käsitteiden ja määritteiden avaamisessa suomen kieleen, ongelmaksi muodostuu vieraskielisten termien soveltavuus. Englannin kielen sana *care* tarkoittaa sekä hoivaa että hoitoa. Perheen antamasta hoivasta käytetään englannin kielessä *family care* -termiä. Ruotsin kielen sana *omsorg* tarkoittaa hoivaa, mutta sama sana merkitsee myös huolenpitoa ja huolehtimista. *Hoito*-termi viittaa ammatillisuuteen ja sisältää *nursing*-termin lisäksi termin *caring*. (Knif 2012, s. 19.) Suomessa käsite hoiva liitetään yleensä vanhuksiin ja tällöin puhutaan esimerkiksi hoivakodeista ja hoivapalveluista. Lasten kohdalla käytetään termejä lastenhoito ja lastenhoitopalvelut. (Sihto & Vasara, 2023, s. 14.) *Hoivan* on katsottu olevan *hoitoon* nähden epäammattimaista toimintaa, toisin kuin sosiaali- tai hoitotyö. *Hoitotyöhön* liittyy vahvasti muun muassa lääkehoitoon ja muu kliiniseen hoitotyöhön vaadittavat erityisosaamiset. (Hoppania, ym., 2016, s. 99.)

Suomessa hoivan käsite vakiintui 1980-luvulla. Tällöin feministinen tutkimus löysi paikkansa akateemisessa maailmassa, ja hoivaan liittyvä tieteen harjoittaminen nähtiin hyödylliseksi. (Knif 2012, s. 19.) Kiinnostus hoivatyön tutkimukselle syntyi tarpeesta korostaa naisten ilmaiseksi tekemää työtä kotona ja perheen parissa. Hoivaa oli perinteisesti verrattu äitiyteen ja sen katsottiin kuuluvan tyttärille, miniöille ja vaimoille. Kotona tapahtuvan hoivavelvollisuuden katsottiin estävän naisten mahdollisuudet opiskeluun ja työelämään osallistumiseen. (Zechner 2010, s. 38–39.)

Hoiva voidaan kuvailla tapahtumaketjuksi, joka koostuu eri osatekijöiden välisestä suhteesta toisiinsa. Fisherin ja Tronton (1990) luoman nelikenttäteorian mukaan hoivaprosessi on välittämistä (caring about), huolenpitoa (taking care of), hoivaamista (caregiving) ja hoivan vastaanottamista (care-receiving). Käytännössä nämä neljä osatekijää eivät kuitenkaan etene systemaattisesti. (Knif, 2012, s. 18.) Knijin & Kremer (1997) määrittelevät hoivan laajasti käsittämään fyysiset, sosiaaliset, psykologiset ja emotionaaliset tarpeet. Hoivan antamiseen kuuluvat myös ihmissuhde- ja tunnetaidot. Hoivan määritelmään tulisikin aktiivisemmin yhdistää kokonaisvaltainen hyvinvoinnin tukeminen. Hoiva voi olla palkattua tai palkatonta toimintaa, perustua sopimukseen tai vapaaehtoisuuteen. Hoivaan voi sisältyä myös moraalinen velvollisuus. (Sihto & Vasara, 2023, s. 12–15.)

Hoivaaminen perustuu ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Hoivasuhde nähdään hoivaajan ja hoivattavan suhteena. Tällaisesta asetelmasta on taipumus muodostua epätasapainoinen valtasuhde, jossa hoivattava on alisteisessa suhteessa hoivaajaan. Avun saaminen voi kuitenkin edesauttaa hoivattavan itsenäisyyttä ja aktiivisuutta. Hoivaan liittyvässä tutkimuksessa on aiheellista tarkastella hoivattavan autonomian vahvistamista. (Sihto & Vasara, 2023, s. 12–13.)

3.2 Perhesukupolvien välinen suhde – auttamisen ja hoivan juurilla

Elämäkululla on vääjämätön vaikutus sukupolvien väliseen suhteeseen. Sosiaalitieteellinen näkökulma tähdentää yksilöiden kokemusten ja tekemisten vaikutusta muiden perheenjäsenten elämään ja perhesuhteiden muodostamaan verkostoon. Perheiden elämäntilannetta määritteleviä tekijöitä ovat eliniän nousu, korkeammat ensisynnytyksiä, perheen lasten ikäeron kaventuminen ja eliniän pidentymisestä seuraava kuolleisuusiän nousu, jolla on vaikutus entistä myöhäisempään leskeksi jäämiseen. Lisäksi yhteisön sosiaalisilla rakenteilla on osuutensa perheiden elämäntilannessa. Yhteisön luomia sosiaalisia rakenteita ovat esimerkiksi normit ja lainsäädäntö. Historiaan liittyvät aikakausi-tapahtumat, kuten sodat, kriisit ja lama-ajat punoutuvat osaltaan seuraaviin sukupolviin. (Ruoppila, 2014, s. 99–100, s. 104–105; Danielsbacka, ym., 2020, s. 50.)

Perheenjäsenten välisissä suhteissa vaikuttavat ikä- ja elämäntilanteet. Lällä on myös merkitys siihen, millaisena vanhemmuus tai isovanhemmuus omalla kohdalla mielletään. Perheenjäsenten välisillä hyvillä suhteilla on merkitystä, kuinka paljon apua annetaan. Vanhempien ja isovanhempien väliset hyvät suhteet ilmevät esimerkiksi siinä, että isovanhemmat osallistuvat aktiivisesti lastenlastensa elämään. (Danielsbacka ym., 2020, s. 50–51.)

Perhesukupolvien välisen auttamisen lähtökohdat ovat selitettävissä sekä evoluutio- että sosiaalitieteiden avulla. Syyt sukulaisten väliselle auttamiselle perustuvat evolutiivisessa tutkimuksessa luonnonvalinnasta johtuvalle käyttäytymiselle. Perheenjäsenten välisen kiintymyssuhteen ja rakkauden pohjalla on luonnonvalinnan kehittämä tunne. (Rotkirch, 2014, s. 223.) Sosiaalitieteissä perhesukupolvien välisen auttamisen tarkastelukohteena on kulttuurisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan. Auttamisen mekanismeja tutkitaan myös sosialisatioprosessin kautta; mitkä ovat niitä tekijöitä, jotka edesauttavat sopeutumisessa yhteisöön. (Danielsbacka, ym., 2020, s. 31–32.)

Ihmislajin selviytymiseen on vahvasti vaikuttanut yhteisöllinen kasvattaminen ja sukulaivalinta. Evolutiivisessa tutkimuksessa sukulaivalinta selittää vanhemman polven motiivin antaa apua nuoremmalle polvelle. Investoimalla apu

nuoremmille varmistetaan geenien siirtyminen tuleviin sukupolviin. Yhteisöllinen kasvattaminen on taannut, että lapsen äiti ei ole ollut yksin sidoksissa hoivavastuuseen lapsesta. Omien biologisten vanhempien ohella lapsen hoitoon ja kasvattamiseen ovat osallistuneet aktiivisesti isovanhemmat ja muut verisukulaiset. Muihin nisäkäslajeihin nähden ihmislapsen kasvu ja kehitys on hitaampaa, minkä takia lapsen hoivan tarve vie aikaa. Lisäksi oleellinen tekijä ihmislajin selviytymiselle on ollut suurten aivojen kehittymiseen tarvittavan ajan turvaaminen. Kun äiti on saanut apua lapsen kasvatukseen, on myös turvattu riittävä syntyvyys ja sukupolvien ketjun jatkuvuus. (Rotkirch, 2014, s. 226–227; Danielsbacka, ym., 2020, s. 34–37.)

Ihmislapsen elossapysyminen vaatii äidin lapseen tuntemaa kiintymyssuhdetta, halua imettää ja pitää huolta pienokaisen tarpeista. Raskausajan hormonitoiminta osaltaan valmistaa äitiä kiintymään jälkeläiseensä. Kiintymissuhteen syntyminen on monivaiheinen tapahtumasarja, eikä hoivaaminen ja huolenpito selity pelkästään äidinvaistolla. Äiti voi myös useista syistä ajautua tilanteeseen, jolloin ei kykene ottamaan vastuuta pienen vauvan tarvitsemasta hoivasta. Kiintymyssuhde lapseen ei ole riippuvainen geneettisestä perimästä. Lapsen adoptio perheeseen on esimerkki sitoutuneesta asenteesta vanhemmuuteen. Adoptioprosessiin ryhtyminen edellyttää ymmärrystä, mitä pitkäaikainen vastuu lapsesta tarkoittaa. Lisäksi on huomioitava perheiden moninaisuus. Perheet ovat voineet hajota jomankumman vanhemman kuoleman myötä tai vanhempien erotessa, josta seurauksena mahdollisesti muodostetaan uusia parisuhteita. Uusperhekuviot rakentuvat sekä biologisten että ei-biologisten perheenjäsenten kesken. (Rotkirch, 2014, s. 224–225; Danielsbacka, ym., 2020, s. 58.)

Sekä evoluutioon että sosiaalitieteisiin pohjatuissa näkemyksissä naisilla on suvussa vahva asema avun antajina ja hoivaajina. Äidin puoleiset sukulaiset koetaan läheisimpänä kuin isän puoleiset sukulaiset. Sosiaalitieteellisestä näkökulmasta naisten korostunut asema auttajana perustuu sosiaaliin ja kulttuurisiin normeihin. (Danielsbacka, ym., 2020, s. 44–45.) Naisten hedelmällisen iän loppumisella on evoluutioteoreettisesti suotuista vaikutus suvun selviytymiselle ja jatkuvuudelle. Isoäitihypoteesilla viitataan naisten menopaussin mahdollistavan avun ja hoivan keskittämisen omiin lapsiin ja lapsenlapsiin. Isoäidillä on ollut

positiivinen vaikutus lastenlasten hengissä säilymiseen. (Danielsbacka, ym., 2020, s. 56–57.)

3.3 Altruismin ja solidaarisuuden merkitys

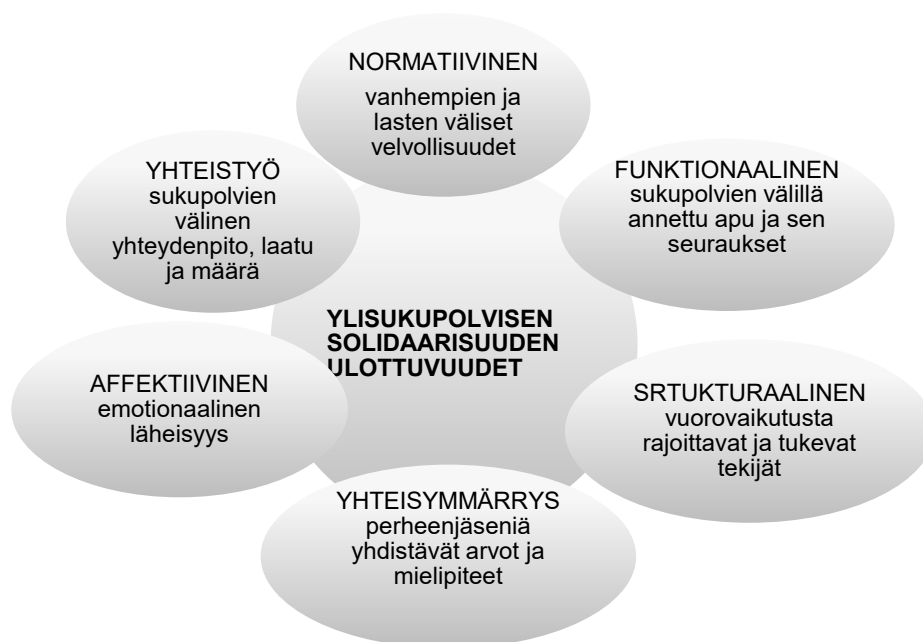
Avun antaminen nuoremmalle polvelle, omille jälkeläisille, perustuu evolutiivisessa kontekstissa altruismille, pyyteettömyydelle. Vanhemman antamaan apuun ei sisälly tietoista oletusta vastavuoroisesta avusta lapselta. Lintuemokaan ei oleta poikasta ruokkiessaan, saavansa jälkeläiseltään vastapalvelusta omien höyhentensä harmaantuessa. Ihmislaji suosii avun annossa jälkeläistään enemmän kuin vanhempaa sukupolvea. Vanhempien ja jälkeläisten välinen rakkaus on uhrautuvaa. (Danielsbacka, ym., 2020, s. 48–49; Sarmaja, 2020, s. 77.)

Evoluutiobiologi Robert Triversin mukaan ihmislajille leimallinen sosiaalisuus, liittyy vastavuoroisen altruismin (reciprocal altruism) evoluutioon. Ihmislaji poikkeaa muista lajeista kyvyllään hyötyjen vaihtoon. Hyödyt tai uhraukset eivät ole pelkästään rahallisesti mitattavissa olevia. Evoluutiivisesta näkökulmasta ihminen kokee suurinta auttamisen halua silloin, kun auttamisesta aiheutuva kustannus on pienempi verrattuna autettavan saamaan hyötyyn. Lisäksi vilpitön vastavuoroisuus edellyttää kykyä empatiaan. Empatian sanotaan olevan ihmisen myötäsyyntäinen taito asettua toisen asemaan ja taitoa sisäistää toisen yksilön tarpeet ja toiveet. Vastavuoroisen vaihdon edellytyksenä on silti empatiakyky omaan itseensä, kykyä nähdä omat tarpeet ja toiveet toisen näkökulmasta. Ihmislajin voidaan sanoa olevan sekä itsekäs että altruistinen. (Sarmaja, 2020, s. 62, s. 67.)

Sosiaalitieteellinen tutkimus lähestyy sukupolvien välisen avunannon vastavuoroisuutta tietoisena toimintana. Taloustieteellistä katsantoa edustaa tässä yhteydessä rationaalinen ja tietoinen toiminta sukupolvien välisessä auttamisessa. Vanhemman sukupolven nuoremmalle polvelle antaman avun motiivina on varmistaa oma vanhuuden turva. (Danielsbacka, ym., s. 48–51.)

Vastavuoroisen auttamisen tasoja vanhempien ja heidän aikuisten lastensa välillä, kuvaa sosiaalipsykologi Vern Bengtsonin 1970-luvulla luoma teoria. Tämä ylisukupolvisen solidaarisuuden malli sisältää normatiivisen, funktionaalisen ja rakenteistavan ulottuvuuden. Normatiivisella solidaarisuudella viitataan sosiaaliin odotuksiin, mitä on asetettu vanhempien ja lasten välisille velvollisuuksille. Funktionaalinen solidaarisuus käsittää sukupolvien välillä annetun käytännöllisen, taloudellisen ja emotionaalisen tuen sekä tästä mahdollisesti koituvat seuraukset. Strukturaalisella solidaarisuudella kuvataan vuorovaikutusta rajoittavia ja tukevia tekijöitä. Sukupolvien välistä vuorovaikutusta voi estää esimerkiksi maantieteellinen etäisyys. Bengtson täydensi ylisukupolvisen solidaarisuuden mallia myöhemmin työtoverinsa Robert E. L. Robertsin kanssa. Määritteisiin liisättiin yhteistyön, tunnepitoisuuden sekä yhteisymmärryksen ulottuvuudet. Yhteistyön solidaarisuudella viitataan sukupolvien välisen yhteydenpidon määrään. Tunnepitoinen, affektiivinen solidaarisuus, kuvastaa sukupolvien tuntemaa emotionaalista läheisyyttä. Yhteisymmärrykseen viittaava solidaarisuus koskee perheenjäsenten yhdistävää arvomaailmaa. (Kuvio 1.) (Danielsbacka, ym., 2020, s. 46–47; Hämäläinen, ym., 2021, s. 19–20.)

Vaikka ylisukupolvisen solidaarisuuden malli kuvastaa sukupolvien välien avun vastavuoroisuutta, ilmenee useissa tutkimuksissa vanhemman sukupolven auttavan enemmän nuorempaa polvea kuin nuoremmat vanhempia. Evoluutiivinen tutkimus on myös samoilla linjoilla avun suuntauksen painotuksissa. Vanhemman polven ajallinen ja materiaallinen apu kohdistuu nuorempaan polveen. (Danielsbacka, ym., 2020, s. 47–48.)

Kuvio 1. Ylisukupolvisen solidaarisuuden malli (*intergenerational solidarity model*) Bengtsonin ja Robertsin alkuperäistä mukaillen

Perhesukupolvien välisiä rajoja voidaan pitää myös sekä liukuvina että sopimukseenvaraisina. Sukulaisuussuhteiden rakenteet muovautuvat koko ajan, jolloin neuvottelut auttamisen säännöistä voidaan luoda aina vallitsevan tarpeen mukaan. Finch & Mason (1993) ovat tutkimuksessaan *Negotiating Family Responsibilities*, käsitelleet perheenjäsenten välistä toimintaa neuvoteltavissa olevina suhteina. Veri on vettä sakeampaa -periaatteen mukaan, vanhemman ja lapsen väliseen auttamiseen liittyy velvollisuuskysymykset. Aikuisilla lapsilla on tästä huolimatta mahdollisuus neuvotella ja sopia, missä määrin ja millä tavalla he auttavat ikääntyneitä vanhempiaan. (Jokinen, 2014, s. 181–183.)

Bernardin ja Oppon (2008) tutkimuksessa solidaarisuus ja vahvat perhesiteet vaikuttavat nuorten sardinialaisnaisten mahdollisuuteen yhdistää työura ja vanhemmuus. Saatuaan sukulaisten, pääosin naisten muodostamasta verkostosta, kannustusta kouluttautumiseen, nuoret naiset motivoituivat myös perheen perustamiseen, vaikka opiskelu ja työelämä olisikin välillisesti viivytännyt äitiyttä. Suvun antaman lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvän tuen ansiosta, nuoret perheet uskaltautuivat hankkimaan lapsia lisää. Suvun muodostama verkosto auttoi nuoria perheitä pysymään myös kiinni työelämässä. (Castrén, 2014, s. 157–158.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän tutkimuksen kohteena on sandwich-sukupolvi eli ikäihmisten aikuiset lapset, joilla on hoivataakka sekä omiin lapsiin että omiin iäkkäisiin vanhempiin. Opinnäytetyön tarkoituksena on etsiä integratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla tietoa sandwich-sukupolvesta. Tavoitteena on tuottaa tietoa hoitohenkilökunnalle, joka päivittäisessä työssään on vuorovaikutuksessa iäkkäiden hoivaa tarvitsevan asiakas- ja potilasryhmän aikuisten lasten kanssa. Tietoa voidaan hyödyntää omaisyhteistyön kehittämisessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

- Millaista apua, tukea ja hoivaa sandwich-sukupolveen kuuluvat ikäihmisten aikuiset lapset antavat vanhemmilleen ja lapsilleen?
- Millaista apua ja tukea sandwich-sukupolveen kuuluvat ikäihmisten aikuiset lapset tarvitsevat?

5 INTEGRATIIVINEN KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä on integratiivinen kirjallisuuskatsaus, mikä on yksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lajityypeistä. Kuvailevalle katsaukselle on ominaista aineistolähtöisyys eli katsaus koostuu muiden tutkijoiden tekemien tutkimusten tulosten analyysistä ja johtopäätöksistä. Tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaetaan narratiiviseen (engl. narrative review) ja kuten tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmä, integratiiviseen (tai integroitu, engl. integrative review) katsaukseen. Narratiiviselle katsaukselle on ominaista tutkijalle suotu vapaus seurata intuitiotaan tutkimusprosessin aikana sekä vapaampi ote tiedonhaussa kuin muiden katsaustyyppien kohdalla. Narratiivisessa katsauksessa tutkimusaineiston kriteereille sallitaan myös väljyyttä. Tutkimusmenetelmänä narratiivisen katsauksen varjopuolena pidetään sen tuloksien epäanalyttisyyttä. Toisaalta, onnistuessaan se tuottaa jäsennettyä ja ajan tasalla olevaa tutkimustietoa. (Salminen 2011, s. 6–7; Suhonen ym., 2016, s. 9; Vilkkä, 2023, s. 11; s. 22.)

Integratiivisessa katsauksessa on mukana narratiivisen katsauksen ominaisuuksia, mutta runsaammin yhtymäkohtia yleisimmin tunnettuun katsaustyyppiin eli systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen (engl. systematic review). Systemaattisella katsauksella on tarkka tutkimusprotokolla. Tutkimusmenetelmän luotettavuus perustuu vähintään kahden tutkijan yhteistyöhön sekä kriittisesti valikoituun, laajaan aineistoon ja tutkimusprosessin huolelliseen kuvaukseen. (Salminen 2011, s.6–10; Suhonen ym., 2016, s. 13–14; Valkeapää 2016, s. 61–64.)

Kirjallisuuskatsaus menetelmänä – oli katsaustyyppi mikä tahansa – on kurinalaisuuteen ja läpinäkyvyyteen pyrkivä. Lisäksi kirjallisuuskatsausta tutkimustapana kuvaa sekä monimenetelmällisyys että analyttisyys. Onnistunut tutkimusaineiston hankinta vaatii suunnitelmallisuutta, kriittisyyttä ja johdonmukaisuutta. Kirjallisuuskatsauksen prosessi myös kuvataan tarkasti vaihe vaiheelta, millä viitataan menetelmän läpinäkyvyyteen. (Vilkkä, 2023, s. 12–13.)

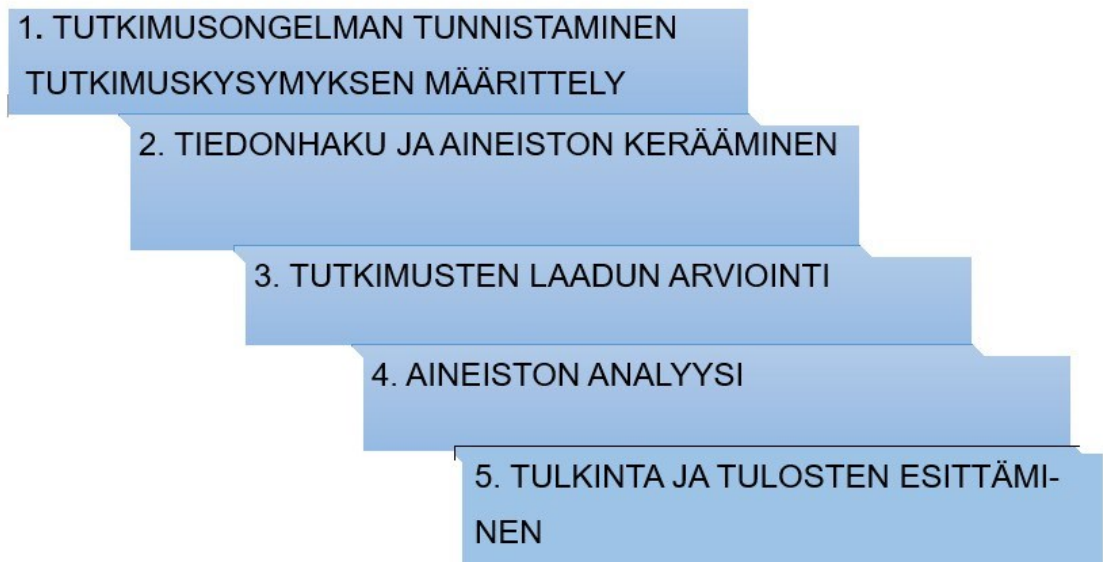
Integratiivisella katsauksella on mahdollisuus löytää aiheeseen kokonaan uusia näkökulmia, joita aiemmissa tutkimuksissa ei ole käsitelty. Whitemore & Knafl (2005) korostavat integratiivisen katsauksen hyötyä näyttöön perustuvassa (evidence-based) hoitotyössä ja onnistuessaan uuden teorian luomisessa ja käytönteiden kehittämisessä. Tutkimusmenetelmä sallii aineiston kokoamisen eri metodologisista lähtökohdista. Integratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa voidaan käyttää sekä teoreettista että kokemukseen pohjautuvaa tietoa ja yhdistää nämä. Eivätkä laadullisesti tai määrällisesti tuotetut tutkimukset myöskään sulje toisiaan pois. Whitemore & Knafl (2005) painottavat selkeän tutkimusongelman eli -kysymyksen asettamista sekä katsauksen tarkoituksen määrittelemistä. Täsmällinen tutkimusaineiston hakustrategia mahdollistaa riittävän aineiston kokoamisen. Lisäksi huolellisella hakustrategialla karsitaan epävalidi tutkimusaineisto ja turvataan tämän myötä integratiivisen kirjallisuuskatsauksen tulosten pätevyys. (Whitemore & Knafl, 2005, s. 546–548.)

5.1 Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen vaiheet

Integratiivinen kirjallisuuskatsaus jaetaan viiteen vaiheeseen. Prosessi etenee johdonmukaisesti. (Kuvio 2.) Ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan ja määritellään tutkimusongelma eli tutkimuskysymys. Tutkimuskysymys määritellään tarkasti ja arvioidaan sen soveltavuutta sekä kattavuutta. Tutkimusaineiston riittävyyteen vaikuttaa oleellisesti tutkimuskysymyksen laajuus. (Sulosaari & Kajander-Unkuri, 2016, s. 110–110.)

Toisena vaiheena on tiedonhaku ja aineiston kerääminen. Tiedonhaku tehdään suunnitelmallisesti. Määritellään tietolähteet, mistä tietokannoista valitaan tutkimusmateriaali. Määritellään hakusanat/termit ja -lausekkeet, joiden avulla tutkimusaineistoa etsitään. Tehdään haulle rajaukset: mukaanotto- ja poissulkukriteerit. Pyritään löytämään tutkimuksia, jotka vastaavat annettuihin hakukriteereihin ja tutkimuskysymykseen. Tämä vaihe vaatii kriittistä ja seuloavaa lukemista, jotta lopulta saadaan riittävä ja laadukas tutkimusaineisto katsausta varten. (Whitemore & Knafl, 2005, s. 548; Vilkkä 2023, s. 54–56.)

Kolmannessa vaiheessa katsaukseen lopullisesti valittujen tutkimusten laatu arvioidaan. Arvioinnissa voidaan käyttää hyödyksi soveltuvia arviointikriteerejä ja tarkastuslistoja. (Sulosaari & Kajander-Unkuri, 2016, s. 110–111.) Tämän jälkeen tehdään aineiston analyysi. Aineiston analyysin tekemisen on todettu olevan haastavin ja vaikein virhetulkintojen mahdollisuuden takia. Valittu tutkimusaineisto järjestetään, koodataan, luokitellaan ja tiivistetään yhtenäiseksi ja integroiduksi johtopäätökseksi. Voidaan esittää mahdolliset ristiriitaisuudet ja vaihtoehdot hypoteesit. (Whittemore & Knaf, 2005, s. 550; Sulosaari & Kajander-Unkuri, 2016, s.113.) Viimeiseksi tehdään tulkinta ja esitetään tulokset. Tulokset raportoidaan ja voidaan tarvittaessa havainnoida lukijalle kaaviokuvina tai taulukoina. (Whittemore & Knaf, 2005, s. 251; Sulosaari & Kajander-Unkuri, 2016, s. 113.)

Kuvio 2. Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen prosessi

5.2 Kuvaus opinnäytetyön tutkimusaineiston valinnasta

Marraskuussa 2022 tein kirjallisuuskatsauksen suppean tiedonhaun liittyen opinnäytetyöni aiheeseen. Kokeilin erilaisia hakusanayhdistelmiä elektronisiin tietokantoihin, kartoittaakseni millaista tutkimusta sandwich-sukupolvesta on tehty. Ensihavaintoni oli, että aiheesta on tehty lukuisa määrä mielenkiintoisia tutkimuksia. Lisäksi oli havaittavissa, että sandwich-sukupolven kohtaamia haasteita on kartoitettu tutkimuksen avulla kaikissa maanosissa. Tutkimusten perusteella elinikäen pitenemiseen, väestön vanhenemiseen ja vanhushoivan järjestämiseen liittyvät kysymykset huolestuttavat niin köyhissä kuin rikkaissa maissa. Sandwich-sukupolvi -ilmiöön olisi siis aiheellista tarttua. Totesin, että voin hyvin rajata opinnäytetyöni aineiston koostumaan mahdollisimman tuoreista vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista.

Opinnäytetyön varsinaisen tutkimusaineiston hakuprosessin aloitin helmikuun alussa 2023. Hakusanojen valinnassa ja tutkimuskysymyksieni sisällön jäsentämisessä, käytin apuna PICO-menetelmää (P=population eli tutkittavan aiheen kohderyhmä, I=interest eli mielenkiinnon kohde, Co=konteksti). PICO-asetelma auttaa sekä tiedonhaun suunnittelussa että tiedonhaussa. (Vilka, 2023, s. 51; Hoitotyön tutkimussäätiö, i.a.-a) Tutkimuskysymyksien sisällön jäsentämisessä sekä suomen- ja englanninkielisten hakusanojen ideoinnissa oli merkittävä hyöty PICO-menetelmän käyttämisestä.

Suoritin vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista testihakuja Academic Search Premier-, Cinahl Complete-, Medic-, Medline-, ja Sage Premier -tietokantoihin. Testasin eri hakusanoja ja muodostin hakulausekkeita Boolean operaattoreita AND, OR, NOT käyttäen. Löytämieni tutkimusartikkeleiden avainsanojen avulla ideoin ja suunnittelin edelleen uusia suomen- ja englanninkielisiä hakusanoja ja hakusanayhdistelmiä. Olen kuvannut taulukossa 1, kuinka käytin PICO-menetelmää hakusanojen ideoinnissa. Päätin myös tutkimusaineiston sisäänotto- ja pois-sulkukriteerit, jotka on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 1. PICO-menetelmä ja hakusanojen ideointi

<p>P = Population</p> <p>Mikä on tutkittava ilmiö/potilas- tai asiakasryhmä?</p> <p>IKÄIHMISEN AIKUINEN LAPSI / IKÄIHMISTEN AIKUISET LAPSET</p>	<p>I = Interest</p> <p>Mikä on tutkittava ilmiö?</p> <p>SUKUPOLVI, JOKA HOIVAA VANHEMPIAAN JA OMIA LAPSIAAN / TYÖTÄ TEKEVÄ SUKUPOLVI, JOKA HOIVAA LAPSIAAN JA VANHEMPIAAN</p>	<p>Co – Context</p> <p>Missä kontekstissa?</p> <p>HOIVATAAKAN JAKAUTUMINEN KAHTEN SUUNTAAN PERHESUKUOLVIEN VÄLILLÄ</p>
<p>AIKUINEN LAPSI</p> <p>ADULT CHILD</p> <p>ADULD CHILDREN</p> <p>IÄKKÄÄN VANHEMMAN AIKUINEN LAPSI</p> <p>ADULT CHILD OF OLD PARENT</p> <p>ADULT CHILDREN OF OLD PARENTS</p>	<p>SANDWICH-SUKUPOLVI</p> <p>SANDWICH GENERATION</p> <p>TYÖELÄMÄ</p> <p>WORKING LIFE</p> <p>TYÖSSÄ KÄYVÄ,</p> <p>EMPLOYEE,</p> <p>HOIVAAJA, HOIVAAJAT</p> <p>CAREGIVER, CAREGIVERS</p> <p>EPÄVIRALLINEN HOIVAAJA</p> <p>INFORMAL</p> <p>CAREGIVER, -S,</p> <p>FAMILY CAREGIVER, -S</p> <p>TYÖSSÄ KÄYVÄ EPÄVIRALLINEN HOIVAAJA, -</p> <p>HOIVAAJAT</p> <p>EMPLOYEE</p> <p>CAREGIVER, -S</p>	<p>HOIVA, HOIVATAAKKA,</p> <p>BURDEN OF CARE</p> <p>CARE,</p> <p>CAREGIVING</p> <p>EPÄVIRALLINEN HOIVA</p> <p>INFORMAL CARE, FAMILY CARE</p> <p>IÄKKÄÄT VANHEMMAT,</p> <p>OLD PARENT, OLD PARENTS</p> <p>LAPSI, LAPSET,</p> <p>LAPSENLAPSI,</p> <p>LAPSENLAPSET, CHILD,</p> <p>CHILDREN, GRANDCHILD,</p> <p>GRANDCHILDREN</p> <p>PERHE, FAMILY</p> <p>SUKUPOLVI, GENERATION</p> <p>PERHESUKUPOLVI, FAMILY GENERATION</p> <p>MONISUKUPOLVI,</p> <p>MULTIGENERATIONAL</p> <p>PERHESUHTEET, FAMILY RELATIONSHIPS, MONISUKUPOLVISET PERHESUHTEET,</p> <p>FAMILYRELATIONSHIPS</p> <p>FAMILY RELATIONSHIPS</p>

Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

SISÄÄNOTTOKRITEERIT	POISSULKUKRITEERIT
Tieteellisessä lehdessä julkaistu, Alkuperäiseen tutkimustyöhön Perustuva (tutkimus)artikkeli sisältäen koko tutkimusprosessin kuvailun ja lähdeluettelon.	On katsausartikkeli tai kirjallisuuskatsaus. On pro gradu-, opinnäytetyö tai väitöstutkimus. On lyhyt tutkimusselostus tai lyhyt katsausartikkeli, pääkirjoitus, kirja-arvostelu, keskustelupuheenvuoro tai kommentti.
On vertaisarvoitu (peer reviewed).	Ei ole vertaisarvoitu.
Löydettävissä elektronisessa tietokannassa.	Julkaistu vain paperiversiona.
Sisältää tiivistelmän (abstract).	Ei sisällä tiivistelmää.
Kokoteksti saatavilla ilman maksumuuria.	Kokoteksti ei ole saatavilla ilman maksua.
Julkaisu aikavälillä 2018–2023.	Julkaistu ennen vuotta 2018.
Julkaistu suomen ja englanninkielisenä.	Julkaistu muun kuin suomen ja englanninkielisenä.
Käsittelee sandwich-sukupolvea ja vastaa tutkimuskysymyksiin.	Ei käsittele sandwich-sukupolvea eikä vastaa tutkimuskysymyksiin.

28.2.–5.3. 2023 tein tutkimusartikkeleiden valinnassa ensimmäisiä hakuja SAGE Premier-tietokantaan. Pelkkä caregiving -termi osoittautui liian laajaksi testihakujen perusteella kadottaen aiheen kontekstin. Tämän takia muokkasin toimivimmat sanayhdistelmät ”employee caregiving” ja ”informal caregiving”. Pelkkä ”generation” -termi osoittautui liian laajaksi ja epämääräiseksi testihakujen perusteella. ”Sandwich generation” -lauseke auttoi rajaamaan hakutuloksia suunnitelmaani sopivaksi. Samoin lauseke ”Family relationships” osoittautui toimivaksi kattaen perheenjäsenet ja perhesuhteet.

10.–11.3.2023 käytin SAGE Premier -tietokannassa hakulausekkeitä ”sandwich generation” OR ”employee caregiving” OR ”informal caregiving” AND ”adult children” OR ”old parents” OR ”family relationships”. Edellä mainitut hakulausekkeet ilman sisäänottorajauksia, tuottivat 255 julkaisua, joiden aikavälinä olivat vuodet 1986–2023. Kun määrittelin sisäänottokriteereiksi vuodet 2018–2023, sain 96 (n=96) tulosta. Toisessa vaiheessa rajasin kattamaan ainoastaan vertaisarvioidut tutkimusartikkelit, jolloin tulos oli 86 (n=86) artikkelia. Luin artikkeleiden otsikot tarkkaan läpi, jolloin jäljelle jäi 47 artikkelia (n=47). Pois karsiutui 39 (n=39)

artikkeliä, joiden hylkäämisen syynä oli, että otsikoiden perusteella tutkimuksilla ei ollut yhteyttä opinnäytetyöni aihepiiriin, vaan ne käsittelivät muun muassa ravitsemusta, varhaiskasvatusta ja saattohoitoa.

Seuraavaksi perehdyin 47 artikkelin tiivistelmiin 11.–13.3. 2023 välisenä ajanjaksona. Valitsin tiivistelmien perusteella 32 tutkimusartikkeliä (n=32), joiden kokotekstit luin useaan kertaan maaliskuun huhtikuun aikana ja kartoitin artikkeleiden sisältöä, missä määrin juuri sandwich-sukupolven, perhesukupolvien välisen vuorovaikutuksen ja avun antamisen teemat niissä ilmenevät. Rajasin kokotekstin perusteella pois 16 (n=16) artikkeliä. Jatkoin jäljelle jääneiden lupaavalta vaikuttavien 16 (n=16) tutkimusartikkelin seulontaa. 2.–3.5. 2023 tein päätöksen valita tutkimusaineistoon kuusi (n=6) artikkeliä. Hylätyt kymmenen (n=10) artikkeliä käsittelivät muun muassa puolisonsa tai aikuisten lastensa omaishoitajien tilannetta, mutta joilla ei ollut varsinaista hoivavastuuta kahden sukupolven välissä.

6.–7.4. 2023 aloin myös kerätä tutkimusaineistoa useita tietokantoja yhdistävästä EBSCO HOST -hakupalvelusta. Tietokannat olivat Academic Search Premier-, Cinahl Complete- ja MEDLINE. SAGE Premier -tietokannassa käyttökelpoinen hakulauseke ”informal caregiving” laajeni näissä kolmessa tietokannassa käsittelemään hoivan käsitettä pois alkuperäisestä viitekehuksesta. Valitsin hakulausekkeiksi ”sandwich generation” OR ”employee caregivers” OR ”adult-child caregivers” OR ”informal caregivers” OR ”family caregivers” AND ”adult children” OR ”old parents” OR ”elderly parents” OR ”family relationships” OR ”multigenerational relationships” AND ”children” OR ”grandchildren”.

Ensimmäinen tulos hakulausekkeita käyttäen ilman rajoituksia oli yhteensä kaikista kolmesta tietokannasta: 2757 (n=2757), tällöin tulokset sijoittuvat vuosille 1981–2023. Rajaamalla aikaikkunaksi alun perin suunnitellut vuodet 2018–2023, tuloksia kertyi yhteensä 1119 (n=1119). Seuraavaksi rajasin haun käsittelemään vertaisarvioituiden tutkimukset, jolloin sain tuloksia 1098 (n=1098). Tämän jälkeen, kun rajasin haut koskemaan kokotekstin saatavuutta, sain kolmesta tietokannasta tuloksia yhteensä 270 (n=270). Kun valitsin tutkimusartikkelit englanninkielisiksi jäi jäljelle 261 (n=261) artikkeliä.

Automaattisen duplikaattien poiston jälkeen tutkimuksia jäi jäljelle 150 (n=150). EBSCO HOST -hakupalvelun tekemästä automaattisesta duplikaattien poistosta huolimatta, totesin edelleen jääneen 12 kaksoiskappaletta. Jäljelle jäi yhteensä 138 (n=138) vertaisarvioitua tutkimusartikkelia. Jäljelle jääneiden tutkimusten määrä oli hakukannoittain: Academic Search Premier (n= 100), Cinahl Complete (n= 29), MEDLINE (n=9). Jatkoisin manuaalisesti duplikaattien kartoittamista. Vertasin jäljelle jääneitä 138 tutkimusartikkelia SAGE Premier -tietokannan 86 vertaisarvioituun tutkimusartikkeliin vuosilta 2018–2023. Uusia kaksoiskappaleita ei kuitenkaan enää löytynyt.

Seuraavaksi jatkoisin artikkeleiden valintaa otsikon perusteella. Otsikon perusteella Academic Search Premier-tietokannasta valikoitui 32 tutkimusta (n=32), Cinahl Completesta kahdeksan (n=8) ja MEDLINE-tietokannasta kuusi tutkimusta (n= 6). Luin otsikon perusteella valittujen tutkimusten tiivistelmät läpi 7. – 10.4.2023 välisenä aikana. Tiivistelmän perusteella valitsin Academic Search Premier -tietokannasta 21 (n=21) tutkimusta, CINAHL Completesta seitsemän (n=7) ja MEDLINE-tietokannasta kuusi (n=6) artikkelia.

Huhtikuun edetessä kohti toukokuun puoltaväliä, jatkoisin edelleen tutkimusaineiston valintaa lukemalla läpi tiivistelmien perusteella valittujen artikkeleiden kokotekstit. Luin kokotekstit useaan kertaan ja päädyin lopulta supistamaan artikkeleiden määrää radikaalisti. Hylkäsin jokaisen CINAHL Completen seitsemästä artikkelista. En myöskään valinnut ainoatakaan MEDLINE -tietokannan kuudesta artikkelista. Academic Search Premier -tietokannasta kartoitin vielä neljän (n=4) artikkelin kokotekstin sisältöä ja päädyin valitsemaan näistä kaksi (n=2) vertaisarvioitua tutkimusartikkelia. Syyt näiden kolmen tietokannan kokotekstin perusteella valitun artikkelin poisrajaamiselle oli sandwich-näkökulman niukka kattavuus, jolloin tutkimuskysymyksiin ei olisi saanut riittävästi vastauksia. Lisäksi artikkeleiden teema painottui omaishoitoon koskettamatta lainkaan perhesukupolvien välistä avun, tuen tai hoivan antamista.

Koska tutkimusaineistoni oli alkanut vaikuttaa suppealta, aloin kartoittaa 26.4.2023 manuaalisella haulla tuoreita, vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita Google Scholar -tietokannasta. Käytin hakulausekkeena ”sandwich generation

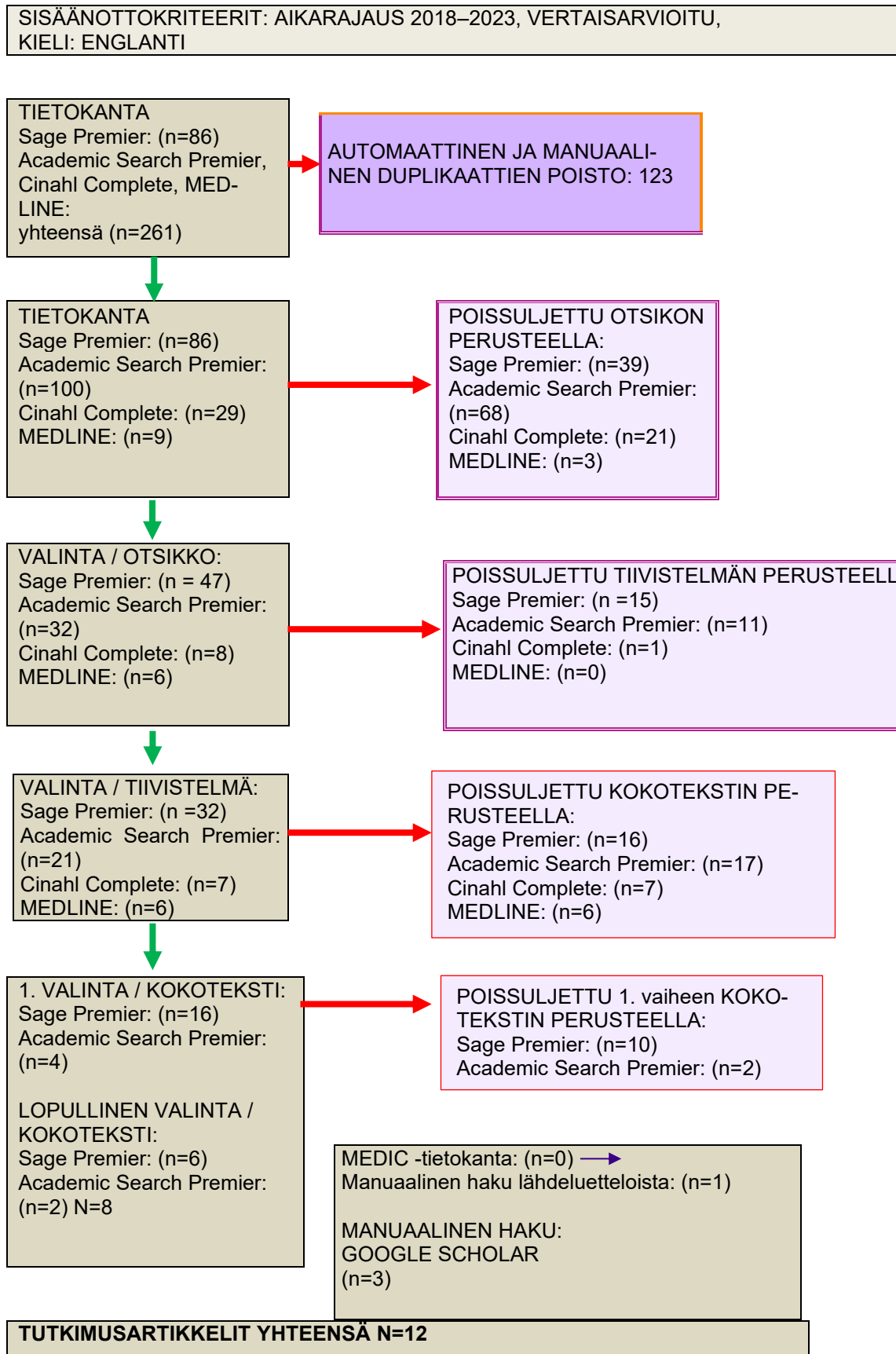
caregivers” käyttäen muuten alkuperäisiä sisäänottokriteerejä. Näin tehdyn manuaalisen haun avulla tutkimusaineistoni karttui kolmella (n=3) vertaisarvioidulla tutkimusartikkelilla.

Etsin 8.–14.5. 2023 välisenä aikana kotimaisesta Medic -tietokannasta aineistoa kaikista julkaisutyypeistä hakusanoilla caregiv* "employee" "informal" "adult children" "old parents" elder*. Hakuni kohdistui myös suomenkielisten FinMeSH- asiasanojen synonyymeihin. Osumia tuli tällä haulla 132 (n=132) suomen-, ruotsin- ja englanninkielisinä. Selasin läpi kaikkien julkaisujen otsikot ja kuvailut. Seuraavaksi luin otsikon ja kuvailun perusteella kolmen suomalaisen vertaisarvioidun artikkelin kokotekstin. Havaittiin, että näistä artikkeleista oli löydettävissä joltain osin vastauksia tutkimuskysymyksiini. Aihepiiriltään ne painottuivat kuitenkin vahvasti omaishoitoon, joten jätin ne valitsematta. Kävin manuaalisella haulla tarkkaan läpi artikkeleiden lähdeluettelot, jolloin löysin yhden (n=1) kotimaisen alkuperäisen vertaisarvioidun tutkimusartikkelin mukaan lopulliseen tutkimusaineistooni.

Opinnäytetyöni kirjallisuuskatsaukseen valikoitui 12 (n=12) vertaisarvioitua tutkimusartikkelia. Käytetyt hakusanat ja hakuprosessi on selvennetty taulukossa 3 ja kuviossa 3.

Taulukko 3. Käytetyt hakusanat

TIETOKANTA	HAKUSANAT
SAGE Premier	"sandwich generation" OR "employee caregiving" OR "informal caregiving" AND "adult children" OR "old parents" OR "family relationships"
Academic Search Premier-, CINAHL Complete, MEDLINE	"sandwich generation" OR "employee caregivers" OR "adult-child caregivers" OR "informal caregivers" OR "family caregivers" AND "adult children" OR "old parents" OR "elderly parents" OR "family relationships" OR "multigenerational relationships" AND "children" OR "grandchildren"
Medic	caregiv* "employee" "informal" "adult children" "old parents" elder*
Google Scholar	"sandwich generation caregivers"

Kuvio 3. Tutkimusaineiston hakuprosessin kuvaus

5.3 Tutkimusaineiston laadunarviointi

Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineiston valinnassa piilee riski löytää epämääräisiä lähteitä. Hakuprosessin kautta valitut tutkimukset voivat antaa yleispätevän vaikutelman, mutta ne osoittautuvatkin tieteelliseltä arvoltaan ohuiksi. Tämän takia jokainen katsaukseen valitun tutkimuksen laatu on arvioitava yksitellen. Laadunarvioinnissa tarkastellaan järjestelmällisesti esimerkiksi valitun tutkimuksen metodologista soveltuvuutta. (Vilkka, 2023, s. 92.)

Tässä opinnäytetyössä kirjallisuuskatsaukseen valituista tutkimuksista kolme (n=3) on laadullista tutkimusta. Loput yhdeksän (n=9) tutkimusta kuuluvat määrällisiin tutkimuksiin ja ovat poikkileikkaustutkimuksia. Tutkimusartikkeleiden laadunarviointi on tehty käyttäen Joanna Briggs Instituutin (JBI) luomia tarkastuslistoja (Hoitotyön tutkimussäätiö i.a.-b.).

Tarkastuslistat muodostuvat eri tutkimusmenetelmille suunnitelluista kriteereistä, joiden toteutuminen arvioidaan käyttäen asteikkoa: Kyllä, Ei, Epäselvä, Ei ole sovellettavissa. Joanna Briggs Instituutti tuottaa näyttöön perustuvaa (evidence-based) tietoa terveydenhuollon ammattilaisille. Suomessa Joanna Briggs Instituutin yhteistyökeskus on toiminut vuodesta 2010 lähtien Hoitotyön tutkimussäätiön (Hotus) yhteydessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien rajallisuus on yksi oleellinen tekijä, minkä takia halutaan hyödyntää näyttöön perustuvaa tutkimusta. Tämä pätee niin Suomessa kuin globaalisti. Kriittisesti arvioitu ja näyttöön perustuva tutkimus omalta osaltaan tehostaa sosiaali- ja terveydenhuollon vaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. (Danielsson-Ojala, 2016, s. 118–120.)

5.4 Tutkimusaineiston sisällönanalyysi

Kirjallisuuskatsaus metodina kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin. Laadullisen tutkimuksen analyysille on ominaista tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkijan tehtävänä on koota hajanaisesta tutkimusaineistosta yhtenäinen kokonaisuus. Alkuperäisen tutkimusaineiston sisältämää tietoa ei saa kuitenkaan kadottaa analyysiprosessin varrella. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 138.)

Tässä opinnäytetyössä on toteutettu induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Induktiivisen sisällönanalyysin päämääränä on rakentaa tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Tutkittavana oleva materiaali – tässä tapauksessa vertaisarvioitujen tutkimusartikkeleiden sisältö – paloitellaan pieniin osiin ja kootaan uudeksi kokonaisuudeksi, alkuperäistä tutkimustyötä kunnioittaen ja alkuperäisen informaation säilyttäen. Lisäksi tutkimusaineistoon perehtyessä vaaditaan ennakkoluuloton asenne tutkittavaa ilmiötä kohtaan, sillä aineiston on annettava puhua puolestaan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston objektiivisen käsittelyn on todettu olevan haasteellista. Jo pelkästään laadullisen tutkimuksen tekijän käyttämällä metodilla ja asettamallaan tutkimusongelmalla voi olla vaikutus tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108–109, s.122; Puusa, 2020, s. 146–147.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi ei tapahdu vain tutkimusprosessin viimeisillä metreillä, vaan analyysiä tehdään koko ajan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122). Puusa (2020) viittaa vuoropuheluun aineiston keruu- ja analysointivaiheen aikana (Puusa, 2020, s. 146). Havaitsin keskittyneen lukemisen merkityksen aineiston hakuprosessissa. Syvälukemisen merkitys korostui edelleen tutkimusmateriaalin analysointivaiheessa. Tutkimusaineiston perusteellinen tunteminen edesauttaa laadukasta analyysiä (Puusa, 2020, s. 151).

Totesin, kuinka tärkeää on kirjoittaa muistiin tutkimusaineistosta syntyneet ajatukset ja havainnot. Kesäkuun alussa 2023 kirjoitin valitsemieni artikkeleiden sisällöistä nousseita ideoita Post it-lapuille ja muodostin näistä lapuista seinälle miellekartan sandwich-sukupolven kerroksista ja perhesukupolviin liittyvästä suhteista. Miellekartan avulla sain tukea opinnäytetyön aiheamaailmaan tarkempaan orientoitumiseen ja aineistolähtöiseen sisällönanalyysin toteuttamiseen.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi. Ensimmäisenä vaiheena on aineiston pelkistäminen eli redusointi (Taulukot 3 ja 4). Tutkimusaineistosta haetaan merkityskokonaisuuksia ja haetaan analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi yksittäinen sana tai lauseke. Tutkimuskysymyksen tehtävänä on luotsata sisällönanalyysin tekemisessä ja auttaa analyysiyksikön määrittämisessä. Pelkistäminen tehdään karsimalla tutkimusaineistosta kaikki epäoleellinen

pois ja etsimällä tutkimusaineistosta tutkimuksen kannalta oleelliset seikat. Aineiston alkuperäinen sisällön tulee kuitenkin säilyä pelkistämisestä huolimatta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–123; Puusa, 2020, s. 152.)

Taulukko 3. Esimerkki redusoinnista 1. tutkimuskysymykseen: Millaista apua, tukea ja hoivaa sandwich-sukupolveen kuuluvat ikäihmisten aikuiset lapset antavat vanhemmilleen ja lapsilleen?

ALKUPERÄINEN, ENGLANNISTA SUOMEN KIELELLE KÄÄNNETTY ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
Toisin kuin aikaisemmillä sukupolvilla, jolloin vanhemmat tarvitsivat hoitoa vain lyhyen aikaa, nykyään hoitoa tarvitaan pidempään, aikarajaa ei ole.	lääkäiden vanhempien hoidon tarpeen pitkittyminen. Hoidon tarpeelle ei ole aikarajaa
Jos äitini tarvitsee apua ja pyytää sitä, hänellä on ilmeisesti suurempi tarve (kuin nuoremmilla), koska hän ei pyytäisi ilman syytä.	lääkkään vanhemman avun tarve on suurempi. lääkkäät vanhemmat eivät pyydä apua turhaan.

Taulukko 4. Esimerkki redusoinnista 2. tutkimuskysymykseen: Millaista apua ja tukea sandwich-sukupolveen kuuluvat ikäihmisten aikuiset lapset tarvitsevat?

ALKUPERÄINEN SUOMENKIELINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
Tiedonsaanti keskittyi muistisairauteen ja lääkehoitoon, ja ne olivat ainoat tiedollisen tuen osa-alueet, joista yli puolet sekä puolisoista että aikuisista lapsista olivat saaneet tietoa.	Tietoa on saatu vain muistisairaudesta. Tietoa on saatu vain lääkehoidosta
Vanhemmuus on erittäin vaativa tehtävä. Vanhemmilla olisi enemmän resursseja kasvat- ttaa lapsia, jos heillä olisi mahdollisuus saada tukea isovanhemmilta.	Vanhemmuus on vaativa tehtävä. Vanhemmilla on enemmän resursseja kasvat- taa lapsia, jos saavat tukea isovanhemmilta.

Pelkistämisvaiheen jälkeen seuraa aineiston klusterointi eli luokittelu tai ryhmitely (Taulukot 5 ja 6). Pelkistetyistä ilmauksista etsitään sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia. Tämän jälkeen poimitaan samaa asiaa sisältävät käsitteet ja ryhmitellään ne alaluokiksi. Alaluokka nimetään ilmauksia kuvaavalla määrittelyllä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 124–125.)

Taulukko 5. Esimerkki klusteroinnista 1. tutkimuskysymykseen: Millaista apua, tukea ja hoivaa sandwich-sukupolveen kuuluvat ikäihmisten aikuiset lapset antavat vanhemmilleen ja lapsilleen?

Pelkistetyt ilmaisut	Alaluokat
lääkkäiden vanhempien hoitaminen. lääkkäiden vanhempien hoidon tarpeen pitkittyminen. Hoidon tarpeelle ei ole aikarajaa	SITOUTUMINEN PITKÄÄN HOIVASUHTEESEEN
lääkkään vanhemman avun tarve on suurempi. lääkkäät vanhemmat eivät pyydä apua turhaan.	HOIVAN TARPEEN PRIORISOINTI

Taulukko 6. Esimerkki klusteroinnista 2. tutkimuskysymykseen: Millaista apua ja tukea sandwich-sukupolveen kuuluvat ikäihmisten aikuiset lapset tarvitsevat?

Pelkistetyt ilmaisut	Alaluokat
Tietoa on saatu muistisairaudesta. Tietoa on saatu lääkehoidosta	TIETOA MUISTISAIRAUDESTA TIETOA LÄÄKEHOIDOSTA
Vanhemmuus on vaativa tehtävä. Vanhemmilla on enemmän resursseja kasvattaa lapsia, jos saavat tukea isovanhemmilta.	VANHEMMUUDEN VAATIMUKSET VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Luokittelu jatkuu edelleen niin, että alaluokkia yhdistämällä muodostetaan yläluokkia ja niitä yhdistämällä pääluokkia. Luokittelu on yhteydessä abstrahointivaiheeseen eli käsitteellistämiseen (Taulukot 7 ja 8). Luokittelu etenee, kunnes muodostetaan pääluokkia yhdistäviä luokkia. Alkuperäisaineistosta nousseet ilmaisut muokataan edelleen niin, että syntyy teoreettisia käsitteitä. Analyysiprosessissa on huomioitava mahdollisuudet variointiin, sillä aineistosta voi esiin nousta myös väliluokkia. Voi myös käydä niin, että ei ilmene tarvetta muodostaa kaikkia edellä mainituista luokista. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 125–127.)

Taulukko 7. Esimerkki abstrahoinnista 1. tutkimuskysymykseen

Yhdistävä luokka: Avun, tuen ja hoivan antaminen perhesukupolvien välisessä suhteessa				
Pääluokka: Hoivasuhteiden moniulotteisuus		Pääluokka: Avun, tuen ja hoivan antamisen muodot		
Yläluokka: HOIVAVELVOLLISUUS	Yläluokka: ROOLIMALLIEN VAIKUTUS AVUN, TUEN JA HOIVAN ANTAMISESSA	Yläluokka: AVUN, TUEN JA HOIVAN KONKREETTISUUS	Yläluokka: AVUN, TUEN JA HOIVAN TUNNEULOTTUVUUS	Yläluokka: AVUN, TUEN JA HOIVAN ABSTRAKTUULLUUS
Alaluokat: Sitoutuminen pitkään hoivasuhteeseen	Alaluokat: Hoivan vastavuoroisuus	Alaluokat: Taloudellinen tuki	Alaluokat: Emotionaalinen tuki	Alaluokat: Ristiriitojen välttäminen
Hoivan tarpeen priorisointi	Hoivaajan roolin periytyminen	Käytännön apu	Yhteenkuuluvuus	Tekemättä jättäminen
Uhrautuminen	Naisen asema	Henkilökohtainen hoivatyö	Rakkaus ja empatia	Sietokyky Neuvottelutaidot

Taulukko 8. Esimerkki abstrahoinnista toiseen tutkimuskysymykseen

Alaluokka:	Yläluokka:	Päälouokka:	Yhdistävä luokka
<p>Lastenlasten hoitaminen Tilanteen hyväksyminen Uskonnon harjoittaminen</p> <p>Sairaana iäkkään omaisen hoitaminen Oman ajan puute Perheriidat</p>	<p>Terveyttä ja hyvinvointia tukevat tekijät</p> <p>Terveyttä ja hyvinvointia heikentävät tekijät</p>	<p>Terveys, hyvinvointi ja jaksaminen</p>	Selviytyminen ja jaksaminen
<p>Lasten kanssa harrastaminen Tuki isovanhemmilta Interventioilla perheen hyvinvoinnin turvaaminen</p> <p>Äidille asetetut rooli-odotukset Perinteiset sukupuoliroolit</p>	<p>Vanhemmuutta turvaavat tekijät</p> <p>Naisen asema perheessä ja yhteiskunnassa</p>	<p>Perheen hyvinvointi</p>	
<p>Työn tarjoama suoja Irti perinteisestä naisen hoivaajan roolista</p> <p>Perhevelvollisuuksien aiheuttama riittämättömyyden tunne työelämässä Lastenhoidon järjestäminen, läikkään vanhemman hoivan järjestäminen</p> <p>Riittämätön tiedon ja tuen tarjonta Tiedon tarve jo saatavilla olevista palveluista</p>	<p>Työelämä ja työn merkitys</p> <p>Velvollisuuksien yhdistämisen haasteet</p> <p>Tiedon, tuen ja palveluiden saaminen</p>	<p>Selviytymisstrategiset haasteet</p>	

6 TUTKIMUSTULOKSET

Kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset ovat kaikki vertaisarvioituja ja julkaistu aikavälillä 2018–2023. Tutkimusartikkeleista 11 (n=11) on englanninkielisiä ja yksi (n=1) on suomenkielinen. Suomenkielinen artikkeli on julkaistu *Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehdessä*. Englanninkielisen tutkimusaineiston julkaisukanavina ovat olleet kansainväliset tieteelliset lehdet. Kolmessa julkaisussa fokus on perhepoliittisissa teemoissa. Muiden englanninkielisten julkaisujen tieteenalat ovat toimintaterapia, sukupolvien väliset suhteet, sosiaalityö, sosiologia, ikääntyminen, käyttäytymistieteet ja psykologia. Tutkimuksista kaksi on tehty Suomessa ja kaksi Yhdysvalloissa. Muut kirjallisuuskatsauksen valitut tutkimukset ovat peräisin Australiasta, Espanjasta, Etelä-Koreasta, Filippiineiltä, Israelista, Kiinasta, Malesiasta ja Tšekistä. Tutkimusartikkeleiden tarkemmat tiedot on kerätty aineistotaulukkoon (Liite 1).

Opinnäytetyön tutkimustulokset on koottu tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensin kuvaillaan, millaista apua, tukea ja hoivaa sandwich-sukupolvi antaa iäkkäille vanhemmilleen ja aikuisille lapsilleen. Ensimmäisen alaluvun otsikko on nimetty aineiston analyysin perusteella syntyneen yhdistävän luokan mukaan eli avun ja tuen antaminen perhesukupolvien välisessä suhteessa. Teksti on jäsennetty pääluokkien mukaan ja niissä käsitellään hoivasuhteiden moniulotteisuutta sekä avun, tuen ja hoivan antamisen muotoja.

Toisessa alaluvussa käydään läpi, millaista apua ja tukea sandwich-sukupolven ikäihmisten aikuiset lapset tarvitsevat. Tutkimusaineiston analyysissä yhdistäväksi luokaksi muodostui selviytyminen ja jaksaminen, minkä mukaan toisen alaluvun otsikko on nimetty. Tekstin väliotsikot on nimetty analyysin perusteella syntyneistä pääluokista, jotka ovat terveys, hyvinvointi ja jaksaminen, perheen hyvinvointi sekä selviytymisstrategiset haasteet.

6.1 Auttaminen ja tukeminen perhesukupolvien välisissä suhteissa

Tutkimusaineiston perusteella on todettavissa sandwich-sukupolven heterogeenisyys ja perhesukupolvien monikerroksisuus. Sandwich-sukupolveen kuuluu isovanhempiensa huoltamiseen osallistuvia nuoria aikuisia, joilla on omia lapsia, kuten Hicks Patrick, ym. (2023) ovat tutkimuksessaan osoittaneet. Yhtä lailla perhesukupolvien väliseen avun antamiseen osallistuvat isovanhemmat, jotka huolehtivat iäkkäistä omaisistaan, omista vanhemmistaan tai appivanhemmistaan ja osallistuvat aikuisten lastensa tukemiseen ja lastenlastensa hoitamiseen. Sandwich-sukupolveen kuuluva iäkkäämpi ryhmä voi olla aktiivisesti mukana työelämässä tai kuulua suuriin ikäluokkiin (vuosina 1945–1950 syntyneet), jotka ovat eläköityneet. Iäkkäämmän sandwich-sukupolven ryhmää ovat tutkineet Manor (2021) sekä Hämäläinen & Tanskanen (2021). Jopa neljän sukupolven muodostamalle vertikaalitasolla tapahtuvan hoivasuhteen lisäksi on huomioitava horisontaalitasolla tapahtuva huolenpito. Puolisolle annettavan omaishoidon lisäksi huolenpidon kohteena on nuorempi ja vanhempi sukupolvi. (Patterson & Margolis, 2019.)

6.1.1 Hoivasuhteiden moniulotteisuus

Sekä avun antaminen ja avun saaminen on aktiivista toimintaa. Auttamisesta käydään neuvotteluja avun antajan ja avun saajan rooleista, ilmenee Souralován & Žáková (2019) kolmen sukupolven yhteisasumista käsittelevässä tutkimuksessa. Hoivan vastaanottaja ei ole passiivinen toimija, vaan osaltaan huolehtii perheenjäsenistä kykyjensä mukaan. Hoivan objekti, apua tarvitseva isovanhempi, voi puolestaan toimia aktiivisena subjektina auttamalla lastenlasten hoidossa ja osallistumalla kotiaskareisiin. Auttaminen on vastavuoroista. Lisäksi auttaminen ylisukupolvisessa perheyhteisössä muodostaa hoivakierteen. (Souralová & Žáková, 2019.) Filippiiniläistutkimuksen mukaan hoivaajan rooli periytyy vanhemmalta nuoremmalle. Köyhyys on määräävä tekijä hoivakierteen syntymiselle. Köyhillä naisilla ei ole mahdollisuutta säästää palkastaan ja investoida omiin vanhuuden päiviin. (Estioko, ym., 2022.)

Sandwich-sukupolven naisten omia iäkkäitä vanhempia kohtaan tuntema kiitollisuus velvoittaa sitoutumaan hoivaajan rooliin. Estioko, ym., (2022) nostavat esiin uhrautumisen teeman. Omakohtainen vanhemmuuden kokemus on auttanut naisia samaistumaan omien äitien aikanaan perheen hyväksi tekemiin uhrauksiin ja ymmärtämään vanhemmuuden haasteita. Huolenpidon odotetaan edelleen periytyvän omille lapsille. (Estioko, ym., 2022.) Suralová & Žáková (2019) kuvaavat avun antamisen periytymistä ja hoivan vastavuoroisuutta isoäitien asettamalla odotuksella hoivan jatkuvuudelle. Lapsenlapsia hoitanut isoäiti odottaa vuorostaan omien lastensa toimivan vanhuuden turvana. (Suralová & Žáková, 2019.)

Aasian maiden yhteisöllisyyden ja perhekuulttuurin perinne asettavat naisille vaatimukset huolehtia perheestä. Sukupolvien välinen hoivavelvollisuus on tiiviisti asettunut kulttuurin rakenteisiin. Normit määrittävät hoivavelvollisuuden periytyvän sukupolvelta toiselle. Naisten rooli vastuunkantajina hoivasuhteissa on korostunut. (Estioko, ym., 2022.) Perheen hoivavelvollisuuden keskittyminen naisten harteille on yleistä myös länsimaissa (Estioko, ym. 2022). Hämäläinen & Tanskanen (2021) tuovat tutkimuksessaan esiin suomalaisten suuriin ikäluokkiin kuuluvien naisten miehiä aktiivisemmän osallistumisen huolehtia iäkkäistä omaisista (Hämäläinen & Tanskanen, 2021).

Iäkkäät muistisairaavat ihmiset tulevat entistä enemmän tarvitsemaan aikuisten lastensa antamaa apua ja huolenpitoa. Ihmisten elinajanodotteen nousu merkitsee iäkkäitä vanhempiaan hoitavalle sandwich-sukupolvelle sitoutumista pitkään hoivasuhteeseen. Sukupolvien väliseen suhteeseen kehittyy riippuvuussuhteen kaltaisia piirteitä. Koetaan myös, että iäkkäille annetulle hoivalle ei ole takarajaa. (Halonen, ym., 2021; Manor, 2021.)

6.1.2 Avun, tuen ja hoivan antamisen muodot

Suuriin ikäluokkiin kuuluva suomalainen sandwich-sukupolvi antaa enemmän käytännön apua iäkkäille vanhemmilleen kuin aikuisille lapsilleen. Iäkkäille vanhemmille annetaan apua kotitöissä ja kauppa-asioiden hoitamisessa.

Taloudellista tukea annetaan enemmän aikuisille lapsille kuin iäkkäille vanhemmille. Filippiiniläistutkimuksen mukaan naiset turvaavat ansiotyössä saamallaan tuloilla monisukupolvisen perheen elannon. (Hämäläinen & Tanskanen, 2021; Estioko, ym. 2022.) Yhdysvaltalaiset sandwich-sukupolveen kuuluvat nuoret aikuiset, auttavat isovanhempiaan sekä kotitöissä että vanhuksen tarvitsemassa henkilökohtaisessa hoidossa. Avun antaminen painottuu käytännönläheisiin koti-töihin. (Hicks Patrick, ym., 2023.)

Avun antaminen vaatii priorisointia nuoremman ja vanhemman sukupolven avun tarpeesta. Iäkkäiden vanhempien avunpyynnöt asetetaan etusijalle, koska tiedetään kokemuksesta, että iäkkäät vanhemmat eivät pyydä apua turhaan. (Manor, 2021.) Hämäläisen & Tanskanen (2021) tutkimuksessa korostuu avun antaminen ensisijaisesti aikuisille tyttärille kuin aikuisille pojille. Miehet antavat käytännön apua tyttärilleen, mutta auttavat heitä myös lastenhoidossa. Sen lisäksi, että naiset auttavat tyttäriään lastenhoidossa, hoitavat he myös miehiä aktiivisemmin iäkkäitä vanhempiaan priorisoiden hoitoavun äideilleen. (Hämäläinen & Tanskanen, 2021.)

Tunteiden ja välittämisen osoittaminen on tärkeä osa auttamista ja lisäämonisukupolvisen perheen yhteenkuuluvuutta. Tutkimuksissa korostuu naisten antama emotionaalinen tuki. Naisilla on luottamus omaan kykyihinsä pitää perheiteitä yllä ja antaa perheen sisällä henkistä tukea miehiä paremmin (Estioko, ym., 2022). Naiset tuntevat miehiä enemmän emotionaalisen läheisyyttä aikuisten lastensa ja nuoremman polven välillä (Patterson & Margolis, 2019; Hämäläinen & Tanskanen, 2021). Sandwich-sukupolven nuorten aikuisten emotionaalinen tuki kohdistuu sitä vastoin vanhemmille perheenjäsenille (Patterson & Margolis, 2019). Estioko, ym., (2022) kuvailevat aikuisten tyttärien onnellisuuden tunnetta monisukupolvisesta perheestä. Omat lapset ja omat iäkkäät vanhemmat nähdään ilon lähteenä, vaikka elämässä on vastoinkäymisiä. Iäkkään äidin ja aikuisen tyttären välillä voi vallita rakkaudellinen keskusteluyhteys. (Estioko, ym., 2022.)

Perhesukupolvien välisen avun, tuen ja hoivan abstraktina ulottuvuutena nousee läsnäolo, suvaitsevaisuus ja sietokyky. Toisen perheenjäsenen läsnäolon

tiedostaminen lisää turvallisuuden tunnetta. Perheenjäsenten välisen välittämisen ei tarvitse olla konkreettista toimintaa. Sukupolvien väliset konfliktit vältetään sensitiivisyydellä huomioida toisten tarpeet ja tekemällä kompromisseja. Toisen tarpeet laitetaan tarvittaessa omien tarpeiden edelle. (Souralová & Žáková, 2019.)

6.2 Selviytyminen ja jaksaminen

Tässä alaluvussa käsitellään sandwich-sukupolven selviytymistä ja jaksamista käyden läpi, mitkä seikat tutkimusartikkeleiden perusteella heikentävät ja mitkä tukevat terveyttä ja hyvinvointia. Selvitetään myös perheen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä. Lisäksi kuvaillaan tutkimusaineistosta esiin nousevia selviytymisstrategisia haasteita liittyen työelämään ja velvollisuuksien yhdistämiseen sekä tiedon, tuen ja palveluiden tarpeeseen.

6.2.1 Terveys, hyvinvointi ja jaksaminen

Sandwich-sukupolven terveyttä ja hyvinvointia heikentää merkittävästi hoivavelvollisuus vanhemmasta sukupolvesta. Ikääntymisen mukanaan tuomat vaivat, sairaudet ja persoonallisuuden muutokset voivat aiheuttaa vanhuksissa kärsimättömyyttä, ärtyneisyyttä ja raivoa. Negatiiviset tunteenpurkaukset lisäävät ilmapiirin kiristymistä ja alttiutta konflikteihin. Hoivavelvollisuus iäkkäistä vanhemmista kuormittaa sekä espanjalaistutkimuksen sandwich-sukupolven isoäitejä että köyhiä työssä käyviä filippiiniläisnaisia. Perhesukupolvien väliset riidat kasvattavat henkistä ja emotionaalista kuormaa. (Luna, ym., 2021; Estioko, ym., 2022.) Isovanhemman muistisairaudella on vaikutus nuoren sandwich-sukupolven mielen-terveyden häiriöihin. Näillä nuorilla hoivaajilla on riski sairastua masennukseen. Hoivasuhteeseen sitoutuminen voi estää nuorten omien unelmien saavuttamisen. (Hicks Patrick, ym., 2023.)

Yli 50-vuotiaat välisukupolven hoivaajat uupuvat henkisesti huolehtiessaan sekä nuoremasta että vanhemmasta sukupolvesta. Etelä-Korealaisen tutkimuksen

mukaan tässä hoivaajaryhmässä esiintyy masennusta ja stressiä Aasian maissa yhä enemmän. (Jang, ym., 2021). Patterson & Margolis (2019) kuvaavat sandwich-sukupolvelle asetetun hoivavelvollisuuden rasittavan sekä miehiä että naisia elämänkaaren kriittisissä vaiheissa. Hoivavelvollisuus muuttuu taakaksi. Kriittisiä elämänvaiheita ovat varhainen aikuisikä ja eläkkeelle siirtymisen ajanjakso. (Patterson & Margolis, 2019.)

Kiire ja oman ajan puute heikentävät työssä käyvien sandwich-sukupolven isoäitien terveyttä ja hyvinvointia. Itsensä hoitamiseen ja omassa kehossa tapahtuvien muutosten tarkkailemiseen ei jää aikaa hoivavelvollisuuksien ja työn yhdistämisen takia. Sandwich-sukupolven isoäidit surevat myös naiseutensa laiminlyömistä. (Manor, 2021.)

Israelilaistutkimuksessa työssä käyvät sandwich-sukupolven isoäidit eivät koe perheen laajenemista ja uusien lastenlasten syntymistä pelkästään positiivisena asiana (Manor, 2021). Espanjalaistutkimuksessa Luna, ym., (2021) sen sijaan korostavat lastenlasten hoitamisen myönteisiä puolia. Lastenlasten kanssa vietetty aktiivinen aika tukee sandwich-sukupolven isoäitien terveyttä. Lisäksi hyvinvointia edistävät korkea koulutustaso, optimismi ja tunneäly. Ikä ja oman elämäntilanteen hyväksyminen vaikuttavat myös terveyteen positiivisesti. Emotionaalinen ja sosiaalinen tuki on tärkeä hyvinvoinnin turvaamiselle. Lisäksi Luna, ym., (2021) esittävät kognitiiviseen stressinhallintaan ja psykoedukaatioon perustuvia menetelmiä sandwich-sukupolven isoäitien terveyden tukemisessa. Naisilla olisi mahdollisuus kokea asemansa kahden sukupolven hoivaajana positiivisemmin psykologisten interventioiden avulla. (Luna, ym., 2021.)

Terveyttä ja hyvinvointia tukevin aineettomina keinoina nousee esiin hengellisyys ja tietoisien läsnäolon harjoittaminen. Malesialaistutkimuksen mukaan uskonnon harjoittamisella voi olla suojaava vaikutus stressiltä, jota perheelliset työssä käyvät sandwich-sukupolven naiset kokevat (Aazami, ym., 2018). Australialaistutkimuksessa työssä käyvien perheellisten sandwich-sukupolven naisten todetaan hyötyvän mindfulness-harjoituksista sekä keskittymisestä iloa tuottaviin asioihin (Evans, ym., 2019). Itsehoitoon käytetyllä ajalla olisi terveyteen

positiivinen vaikutus. Jang, ym., (2021) toteavat tutkimuksessaan itsehoidon vähentävän emotionaalista uupumusta. (Jang, ym., 2021.)

Useiden roolien yhdistämisen aiheuttamaan ristiriitaan, työssä käyville sandwich-sukupolven naisille esitetään ratkaisuksi ajan käytön suunnittelua. Ajanhallinta auttaa asioiden tärkeysjärjestyksen selkeyttämisessä ja tehokkuuden lisäämisessä. Roolipaineiden vaatimuksissa naisten henkistä jaksamista auttaa keskenkäisyyden ja epätäydellisyyden hyväksyminen. Hyvinvoinnista huolehtimiseksi suositellaan työssä käyville sandwich-sukupolven naisille priorisointia itsensä hoitamiseen. (Evans, ym., 2019.)

6.2.2 Perheen hyvinvointi

Perheen hyvinvoinnilla on vaikutus sandwich-sukupolven jaksamiseen ja selviytymiseen. Lasten kanssa vietetty aika nähdään merkityksellisenä. Naiset halusivat viettää enemmän aikaa lastensa kanssa. Äitien ja lasten yhdessäololle jäävä aika jää liian lyhyeksi muiden velvollisuuksien puristuksessa. (Estioko, ym., 2022.) Perheen hyvinvointia ja vanhemmuutta tukemaan, esitetään laatuajan ja huolettoman yhdessäolon viettämistä lasten kanssa. Vanhempia motivoidaan viettämään lastensa kanssa vapaa-aikaa mielekkäiden yhteisten harrastusten parissa. (Evans, ym., 2019.)

Muistisairaana iäkkään vanhemman hoitaminen on kuormittavana tekijänä sekä työuran luomiselle että perheen hyvinvoinnille (Halonen, ym. 2021). Työn aiheuttamat vaatimukset rasittavat sandwich-sukupolven vanhemmuutta (Fu, ym., 2023). Perhevelvollisuudet aiheuttavat riittämättömyyden tunnetta työpaikalla. Yhteiskunnan järjestämällä virallisella tuella voidaan auttaa työssäkäyviä naisia monisukupolviseen perheeseen liittyvissä velvollisuuksissa ja lasten kasvatuksessa. (Aazami, ym., 2018.) Kiinalaistutkijat Fu, ym., (2023) korostavat isovanhempien asemaa lastenkasvatuksessa. Sukupolvilla tulisi olla yhteinen vastuu hoitaa lapsia. Isovanhempien tuki aikuisten lasten työ- ja perhe-elämän yhdistämisessä on myös lisääntymispoliittinen kysymys. Syntyvyys ja perheenlisäys

uhkaa näivettyä, mikäli sandwich-sukupolvi ei saa riittävästi käytännön lastenhoitoapua. (Fu, ym., 2023.)

6.2.3 Selviytymisstrategiset haasteet

Sandwich-sukupolvella on kannettavana eri roolien asettamat velvollisuudet monisukupolvisissa suhteissa. Työelämän vaikutus selviämässä ja jaksamisessa on kaksijakoinen. Työ koetaan suojaavana tekijänä perhevelvollisuuksilta. Työntekijä on lupa torjua perheen avunpyynnöt ja ylläpitää omaa reviiriä. Työhön vedoten on lupa irtautua hoivaajan roolista. (Manor, 2021). Nuoren polven sandwich-ryhmä kokee paineita yhdistäessään työuran ja muistisairaana isovanhemman hoitamisen. (Hicks Patrick, 2023.) Muistisairaana iäkkään vanhemman hoidon kuormittavuus vaarantaa työurien pidentämisen ja voi vaikuttaa myös työntekijän lopettamiseen. (Halonen, ym., 2021).

Sandwich-sukupolven eläkkeelle jäämiseen liittyy ristiriitaisuutta. Eläkkeelle jäämistä ei koeta houkuttelevana, koska on pelko oman ajan ja yksityisyyden menettamisestä. Työssä tapahtuva vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa koetaan jaksamista tukevana tekijänä. Eläkkeelle jäämisestä seuraisi, että olisi pakko auttaa aikuisia lapsia lastenlasten hoidossa. Työ tarjoaa vapauden olla irti perhehoivaajan roolista. (Manor, 2021).

Eläkeikää lähestyvillä keski-ikäisillä, perhesukupolvien hoitovelvollisuuksien lisääminen voi viivästyttää eläkkeelle jäämistä. Perhesukupolvien hoitovelvollisuuksien lisääminen voi myös estää eläkkeelle jäämistä, mikä voi vaikuttaa omaishoitajien omaan taloudelliseen hyvinvointiin heidän elämänsä lopussa. (Patterson, ym., 2019.)

Aasian maiden kulttuurisena piirteenä on omaisten kantama vastuu huolehtia vanhuksistaan. Iäkkäiden omaisten laittaminen laitoshoidon koetaan ala-arvoisena ja tuomittavana tekona. Sandwich-sukupolven selviytymiseksi vanhushoidon järjestämisessä, ehdotetaan vanhusten hoitoon tarkoitettuja yhteisöpohjaisia palveluja. (Fu, ym., 2023.) Ikäihmisille sopivan päivähoidon laajentamisella

voidaan tukea työssä käyviä perheellisiä sandwich-sukupolven naisia (Aazami, ym., 2018).

Aikuisten lasten osuus iäkkäiden omaisten hoitoprosessissa vaatii lisätutkimusta. Lisäksi näiden aikuisten lasten yksilöllisen tuen tarpeita on tutkittava. Suomalais-tutkimuksen mukaan tietoa on saatu muistisairaudesta ja lääkehoidosta, mutta tietoa silti näihin liittyen tarvittiin lisää. Tietoa ei oltu saatu riittävästi useimmista muistisairausten, tuen ja hoidon osa-alueista. Myöskään jo saatavilla olevista palveluista ei oltu saatu riittävästi tietoa. (Halonen, ym., 2021.)

Sandwich-sukupolven selviytyminen ja jaksaminen vaatii huomiota poliittisessa päätöksenteossa. Patterson & Margolis (2019) tuovat esiin useampaan sukupolveen liittyvät perhehoitotarpeiden huomioimisen. (Patterson & Margolis, 2019). Julkisen vallan olisi suunnattava resursseja tukijärjestelmän kehittämiseen muistisairaiden iäkkäiden aikuisille lapsille (Halonen, ym., 2021). Myös uudelle sandwich-sukupolven ryhmälle, isovanhempiaan hoitavien lastenlasten tukemiseen tarvitaan poliittista tahtotilaa. (Hicks Patrick, ym., 2023). Perheystävällinen politiikka huomioi myös useampaa sukupolvea hoitavat työssä käyvät naiset, joilla on alle 5-vuotiaita lapsia tarjoamalla työpaikalla tilat lastenhoitoa varten. (Aazami, ym., 2018).

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelua

Tässä integratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa sandwich-sukupolvi näyttäytyy ikärakenteeltaan varsin laajana, kattaen nuoret työuransa alussa olevat aikuiset ja jo eläkkeelle asettuneet henkilöt. Aiemmin tehdyissä tutkimuksissa painottuu sandwich-sukupolven kuuluminen keski-ikäisten ryhmään. Miller (1981) on kuvaillut heidät karkeasti arvioiden 45–65-vuotiaiksi (Miller, 1981, s. 419). Kauppi- sen & Silfver-Kuhalammen (2015) tutkimuksessa sandwich-sukupolven

enemmistö on naisia ja iältään keskimäärin 46-vuotiaita (Kauppinen & Silfer-Kuhalampi, 2015, s. 57).

Sandwich-sukupolven lapsilleen ja iäkkäille vanhemmilleen antama apu, ei ole määriteltävissä yksioikaisesti tiukkoihin raameihin. Annettava apu, tuki ja hoiva sijoittautuvat siihen elämänkulun vaiheeseen, missä yksilö, perhe ja perhesukupolvi, milloinkin elää. Elinympäristö, yhteiskunnan asettamat rakenteet ja kulttuurin normit määräävät omalta osaltaan, millaiset seikat vaikuttavat sandwich-sukupolven antamaan apuun, tukeen ja hoivaan. Perheen sosioekonominen tilanne, kuten ylisukupolvinen köyhyys (Estioko, ym., 2022) määrittelee vastavuoroisen auttamisen asetelman muodostumista.

Tutkimustuloksissa korostuu sandwich-sukupolven naisten rooli auttajana sekä varakkaissa että köyhissä maissa. Äidit ovat primus motor -positiossa perhesukupolvien ketjussa. Lisäksi on huomioitava isoäidit, jotka ovat usein vielä kiinni työelämässä, mutta tarjoavat myös konkreettista ja henkistä apua sekä vanhemmille että nuoremmille perheenjäsenilleen. Matriarkaattista, naisten valta-asemasta ja empowermentista, ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti puhua. Tulosten perusteella auttamisesta välittyä ennemminkin uhrautuminen, velvollisuudentunto, olosuhteiden pakko ja perinteet. Toisaalta naiset kokevat auttamisessa myös rakkautta, kiitollisuuden tunnetta ja iloa. Solidaarisuuden ja altruismin henki punoutuu auttamisen ja hoivan kerroksiin.

Tutkimustuloksista nousee esiin samankaltaisuuksia Bengtsonin & Robertsin ylisukupolvisen solidaarisuuden mallin ulottuvuuksien kanssa (Danielsbacka, ym., 2020, s. 47). Affektiivinen, tunneperäinen solidaarisuus, ilmenee sandwich-sukupolven kohdalla inhimilliseen kohtaamiseen ja läheisyyteen pohjautuvana auttamisena. Esimerkiksi Hämäläinen & Tanskanen (2021) toteavat tutkimuksissaan naisten olevan emotionaalisesti lähempänä aikuisia lapsiaan kuin miehet ja antavan emotionaalista tukea nuoremmalle polvelle. Estioko ym., (2022) tuovat esiin ”sydämeistä sydämeen” tapahtuvan iäkkään äidin ja aikuisen tyttären keskusteluyhteyden. Souralová & Žáková (2019) korostavat herkkyyttä tulkita muiden tarpeita ja tähdentävät tekemättä jättämistä eli omien tarpeiden sivuuttamista, jotta ei vahingoitettaisi muita tai aiheutettaisi konflikteja. Katsauksen

tulokset resonoivat myös Bengtsonin & Robertsin ylisukupolvisen solidaarisuuden mallin yhteistyön ja yhteisymmärryksen ulottuvuuksien kanssa (Danielsbacka, ym., 2020, s. 47).

Sukupolvien välisessä auttamisessa sensitiivisyys, empatia ja intuitio ovat merkityksellisiä tekijöitä. Vuorovaikutus sukulaisuussuhteissa, paitsi että siihen liittyy tunneperäinen ulottuvuus, vaatii myös älykkyyttä, jota voidaan nimittää tunneälyksi. Vuorovaikutuksessa on hallittava tasapaino läheisyyden ja etäisyyden välillä, milloin annetaan toiselle tilaa ja milloin ollaan läsnä. (Souralová & Žáková, 2019.) Näkemystä tukee Finchin & Masonin (1993) tutkimus. He ovat korostaneet neuvoteltavuuden lisäksi maineen merkitystä. Sukulaisuussuhteissa maine kuvastaa henkilön moraalista identiteettiä. Ihmiset kokevat tärkeäksi, millainen maine heillä on sukulaisten keskuudessa, olkoonkin, että välit kenties ovat etäiset. Suku koetaan usein tukirakenteena. Näin ollen vuorovaikutus liittyy sukulaisuussuhteisiin tavalla tai toisella. Kun henkilö mielletään hyvämaineiseksi, sujuu yhteistyö sukulaisten kesken helpommin. Neuvoteltaessa auttamisen tarpeista, kyse ei ole pelkästään materiaalisesta avusta. Perhevelvollisuuksiin liittyvissä neuvotteluissa, koskien avun antamista ja avun saamista, moraalista identiteettiä ilmentää esimerkiksi ikäihmisen aikuisen tyttären tai pojan luotettavuus ja vastuuntuntoisuus. (Jokinen, 2014, s. 182–183.)

Kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella sandwich-sukupolven hyvinvointia ja terveyttä kuormittaa iäkkäiden vanhempien itsenäisen elämän rajoitteet. Kuormittavia tekijöitä ovat iäkkäiden vanhempien sairastavuus ja etenkin muistisairaudet. (Patterson & Margolis, 2019; Halonen, ym. 2021; Jang, ym., 2021; Luna, ym., 2021; Estioko, ym., 2022; Hicks Patrick, 2023.) Sandwich-sukupolvi tarvitsee hyvinvointinsa ja jaksamisensa turvaamiseksi omaa aikaa – aikaa hoitaa ja huolehtia omasta hyvinvoinnistaan. Ajanhallintaan ehdotetaan asioiden laittamista tärkeysjärjestykseen ja epätäydellisyyden hyväksymistä (Evans, ym, 2019). Stressinhallintaan esitetään positiivista ajattelua sekä psykologisia että hengellisiä keinoja ja positiivista ajattelua (Aazami, ym., 2018; Evans, ym., 2019; Luna, ym., 2021; Jang, ym., 2021).

On kriittisesti arvioitava, millaiset henkiseen hyvinvointiin tähtäävät interventiot ovat sandwich-sukupolven saavutettavissa. Olisi myös pystyttävä arvioimaan, onko niillä todellista vaikuttavuutta. Lisäksi on aiheellista kysyä, kuinka levitetään positiivisen ajattelun viestiä, jos ihminen tuntee hukkuvansa lukuisten velvollisuuksien alle. Tutkimustuloksissa esitetyt sandwich-sukupolven selviytymistä tukevat keinot voidaan paikoin tulkita pintaraapaisuksi tai self help -kirjallisuuden tuotteiksi, vaikka tutkimukset sinänsä ovat tieteellisesti päteviä. Mikäli velvollisuuksien puristuksessa kamppailevalle ihmiselle tarjotaan rakenteellisia tukitoimia arjen rytmittämiseen ja suvantovaiheiden luomiseen, on silloin helpompi antaa aikaa itselleen ja satsata henkiseen hyvinvointiinsa.

Tähän katsaukseen valikoituneet tutkimukset edustavat sekä läntistä maailmaa että Aasiaa. Globaali näkökulma olisi saanut täydennystä, jos sandwich-sukupolven tilannetta olisi selvitetty esimerkiksi Afrikan osalta. Saharan etelänpuoleisen Afrikan perhesukupolvien dynamiikkaa tutkittaessa on havaittu isovanhempien potentiaalin olevan hyödyntämättä. Pienten lasten vanhempien näkökulmasta isovanhemmat ovat tärkeä voimavara, jolle on kasvava kysyntä. Suurimmassa osassa kehitysmaita isovanhemmilla ja heidän lastenlapsillaan on yhteisiä elinvuosia entistä pidempään. (Alburez-Gutierrez, ym., 2021.) Tämän katsauksen kiinalaistutkimuksessa painotetaan isovanhempien roolia osallistua lastenhoitoon. Isovanhempien antamalla avulla katsotaan olevan myönteinen vaikutus syntyvyyden nousuun. (Fu, ym., 2023.) Kiinan ankaran perhesuunnitteluohjelman eli yhden lapsen politiikan seurauksena, on ollut maassa tapahtunut ikärakenteen muutos. Tämä on edelleen johtanut ongelmiin vanhushoivan järjestämisessä. Kuten väestötieteellisissä tutkimuksissa raportoidaan, huoltosuhteen heikkeneminen on yleismaailmallista. (Koskinen, 2023.) Sama demografinen ilmiö on havaittavissa tähän katsaukseen valikoituneessa aineistossa.

Isovanhempien osuutta aktiivisina toimijoina perhesukupolvien ketjussa onkin syytä nostaa esiin, vaikka ikäihmisten kohdalla keskustelu kääntyy usein vanhushoivan järjestämisen ongelmiin. Isovanhemmat ovat tärkeä voimavara sandwich-sukupolven selviytymisessä ja jaksamisessa. Evoluution näkökulmasta isovanhemmat ovat olleet tärkeä tekijä ihmispopulaation menestymiselle. Tämän integroivaisen kirjallisuuskatsauksen aineistossa on mukana tutkimuksia, joissa

isovanhemmat edustavat sandwich-sukupolvea. Yhden henkilön perhesuhteiden rooliarsenaali voi siis käsittää isovanhemman, vanhemman ja aikuisen lapsen roolin. Hoivaa ja apua annetaan tarvittaessa vertikaalitason lisäksi horisontaalitasolla puolisolle tai sisarukselle. Mikäli isovanhemmat nähdään huoltosuhteen turvaajina, on entistä enemmän investoitava ikääntyvän väestön terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseen.

7.2 Johtopäätökset

Sandwich-sukupolven asemaa auttajan roolissa voidaan tarkastella sekä evoluutiivisesta, luonnonvalintaan pohjautuvasta, että sosiaalitieteellisestä näkökulmasta. Avun ja hoivan antaminen vaatii sandwich-sukupolvelta sitoutumista. Pitkään hoivasuhteeseen sitoutuminen ja iäkkäistä vanhemmista huolehtiminen, kytkeytyy globaaliin väestöennusteeseen. Auttajan rooli perhesukupolvien viitekehyksessä, perustuu sekä kiintymyssuhteeseen että sosiaaliseen paineeseen. Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen perusteella perhesukupolvien välinen apu on vastavuoroista. Vastavuoroisuuteen linkittyy myös hoivakierteen muodostuminen.

Sandwich-sukupolven on sopeuduttava perhesuhteissa tapahtuviin muutoksiin. On sopeuduttava hoivavelvollisuuteen iäkkäistä vanhemmista. On jaksettava täyttää vanhemmuudelle asetetut vaatimukset huolehtia lasten kasvatuksesta. Huolenpito sairaista, ikääntyvistä vanhemmista alentaa sandwich-sukupolven terveyttä ja hyvinvointia. Iäkkäistä vanhemmista kannettavalla vastuulla on negatiivinen vaikutus koko perheen hyvinvointiin. Roolitasapainoilu vaikuttaa heikentävästi työelämässä jaksamiseen. Toisaalta ansiotyö voidaan kokea myös omaksi suojariviiriksi ja pakopaikaksi pois hoivaajan roolista.

Puntarointiinpa sandwich-sukupolvi -ilmiötä minkä maan tai mantereen näkökulmasta tahansa, voidaan tutkimusaineiston perusteella todeta, että ikäihmisten aikuisilla lapsilla on keskenään enemmän yhteisiä kuin erottavia tekijöitä. Heillä on samantyyppisiä arjen huolia, inhimillisen elämän tarpeita ja tuntemuksia, edustivat he mitä tahansa ikä- tai sosioekonomista ryhmää. Sandwich-sukupolvi

tarvitsee yhteiskunnan tukea lastenhoidon ja vanhushoidon järjestämiseen. Hyvinvointiin voidaan vaikuttaa psykologisilla interventioilla, mutta jaksamiseensa sandwich-sukupolvi tarvitsee omaa aikaa. Lisäksi korostuu tiedon, tuen ja palveluiden tarve. Työelämässä vaaditaan joustavuutta huomioida erilaiset perhesukupolvien rakenteet. Poliittisessa päätöksenteossa on huomioitava sandwich-sukupolvelle langenneiden velvollisuuksien määrä. Jos julkinen valta ei pysty takaamaan riittäviä resursseja vanhushoivaan, ovat ikäihmisten aikuiset lapset hoivajina ratkaisevassa asemassa. Sandwich-sukupolvi on vaikuttava yhteiskunnallinen toimija sekä työvoimana työmarkkinoilla että informaalin hoivan tarjoajana.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut löytää tietoa sandwich-sukupolvesta. Tavoitteena on ollut tiedon tuottaminen hoitohenkilökunnalle, jotta omaisyhteistyötä voidaan kehittää huomioiden erityisesti ikääntyneiden potilaiden aikuiset lapset. Jotta opinnäytetyön tutkimustuloksista saadaan konkreettista hyötyä, jalkautetaan ne käytännön työelämään hoitohenkilökunnalle. Tutkimustulokset ovat pohjana työyhteisön osastotunnilla tapahtuvalle avoimelle keskustelulle, reflektiolle ja ideoinnille. Työpajatyöskentelyn kautta hoitohenkilökunta voi syvällisemmin pureutua teemoihin, joita sandwich-sukupolven erityispiirteet huomioivassa omaisyhteistyössä on tärkeää kehittää.

Hoitohenkilökunta ei ehkä suoralta kädeltä voi vaikuttaa korkeammalla tasolla tehtävään poliittiseen päätöksentekoon, mutta kohtaamisissa, vuorovaikutuksessa ikäihmisten aikuisten lasten kanssa, vaikuttavaa työtä voidaan tehdä. Arjen hoitotyössä painottuu näiden aikuisten lasten tarve keskustella hoitohenkilökunnan kanssa. Opinnäytetyön tutkimustulokset tarjoavat ymmärrystä sandwich-sukupolven kohtaamille haasteille, mikä osaltaan antaa hoitohenkilökunnalle työkaluja esimerkiksi dialogiselle huolen puheeksi ottamiselle. Tutkimustuloksista nousee esiin sandwich-sukupolven tarve saada tietoa. Oli tiedon tarve muistisairauksista tai saatavilla olevista palveluista, voi hoitohenkilökunta vastata tiedon tarpeeseen sanallisen ohjauksen lisäksi kirjallisella materiaalilla, mutta näitä keinoja on edelleen kehitettävä. Omaisyhteistyön onnistumiselle ikääntyneiden potilaiden aikuisten lasten hyväksi tarvitaan luonnollisesti myös monialaista verkostoyhteistyötä.

7.3 Kehittämishaasteet ja jatkotutkimusaiheet

Sandwich-sukupolven on taituroitava pitämällä useampi pallo ilmassa yhtä aikaa. Ikäihmisten aikuiset lapset tarvitsevat jongleerauksen sujuvoittamiseksi tukea yhteiskunnalta. Nykyisen hallitusohjelman työntajapolitiikassa, halutaan edistää joustavuutta, yhdenvertaisuutta, sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Lisäksi nostetaan esiin erilaisia parannuksia lapsiperheille. Omaishoitajien tilannetta halutaan myös vahvistaa. Vanhushoivaa kehittämiseen ehdotetaan perhehoidon ja yhteisöllisen asumisen laajentamista. (Valtioneuvosto, 2023, s. 33, s. 36, s. 59, s. 64.) Omaishoitajuuteen liittyviä haasteita olisi hyvä tarkastella laajemmasta näkökulmasta. Työssä käyvillä keski-ikäisillä, sekä työurien pidentäminen, että omaishoivan yhdistäminen, on todettu olevan vaikeasti toteutettavissa (Työterveyslaitos, 2023, s. 14). Yhteiskunnalliseen päätöksentekoon voidaan asettaa haasteeksi nähdä perhe avarammin eli perhesukupolvien muodostelmana. Olisi myös tarpeen selvittää, mitkä ovat ne keinot, joiden avulla ikäihmisten aikuiset lapset jaksavat palvella työelämässä eläkeiän noustessa.

Suomessa perhesukupolvet ovat maantieteellisesti hajaantuneita kaupungistumisen myötä. Agraariyhteiskuntaan ja syytinkijärjestelmään tuskin on paluuta. Useiden sukupolvien yhteisasuminen ei ole kaikille perheille realistinen vaihtoehto. Olisi tarpeellista nostaa kehittämishaasteeksi, miten tuetaan ikäihmisten aikuisten lasten mahdollisuutta huolehtia kotiseudulle yksin jääneestä vanhuksesta. Iäkkään, muistisairaana vanhemman virallisten asioiden hoitaminen etäältä käsin voi olla huomattavan vaikeaa työikäisillä henkilöillä, mikäli vastuulla on myös huolenpito lapsista.

Filippiinit on yksi kohteista, josta toivotaan helpotusta Suomen vanhushoivan hoitajapulaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstövajeeseen onkin ryhdytty etsimään ratkaisuja kansainvälisestä rekrytoinnista ja työntekijöiden palkkaamisesta EU/ETA-alueen ulkopuolelta. Kansainvälisissä rekrytointisuunnitelmissa painotetaan perheystävällisyyttä sekä veto- että pitovoimatekijänä. (Mäntyranta, 2023, Satonen, 2023.) Suomen maahanmuuttopolitiikan perheenyhdistämiseen liittyen, perhe määritellään kuitenkin käsittämään vain puolison ja lapset. Samoin

kotouttamiseen liittyen ei perheitä muutenkaan nähdä laajempina kokonaisuuksina – oli Suomeen saapumissyynä sitten pakolaisuus tai työperäinen maahanmuutto. (Valtioneuvosto, 2023, s. 201, s. 206.)

Vaikka kansainvälinen rekrytointi paikkaisi Suomen hoitajapulaa ja työntekijä puolestaan voisi lähettää osan palkastaan kotimaahan sukulaisilleen, on pidettävä mielessä eettinen näkökulma. Lännen hyötyessä kolmansien maiden työvoimasta, uhkaavat vanhushoivan ongelmat suurentua köyhemmissä maissa. Kun ministeriöissä korostetaan kansainvälisen rekrytoinnin houkuttelevuustekijänä perheystävällisyyttä, on ymmärrettävä perheiden moninaisuus ja tärkeys säilyttää perhesukupolvien välinen yhteys. Lisäksi yhteiskunnallisessa keskustelussa voitaisiin perhesuhteiden kontekstissa pureutua dilemmaan – tarpeeseen saada työvoimaa suorittavan tason ammatteihin, mutta samalla rajoittaa maahanmuuttoa.

Naiset ovat hoivaajina korostuneessa asemassa. Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista kartoittaa miesten osuutta informaalin hoivan antajana. Sandwich-sukupolven miehiä, ikäihmisten aikuisia poikia, olisi jo pelkästään tasa-arvon takia syytä tarkastella. Feministinen tutkimus on perinteisesti käsitellyt hoivan kysymyksiä. Miestutkimuksen kautta voidaan selvittää informaalin hoivan kysymyksiä maskuliinisuuden näkökulmasta. Avarammalla katseella voidaan myös arvioida, onko binääri jaottelu tarpeellinen informaalin hoivaajan roolia tarkasteltaessa.

Tässä opinnäytetyössä on korostunut vanhushoiva sekä ikäihmisille kohdistettu apu. Olisi paikallaan suunnata tutkimusfokus sandwich-sukupolven alaikäisten lasten tilanteeseen. Jatkotutkimusaiheena voisi selvittää, saavatko lapset ja nuoret riittävästi huomiota kasvuun ja kehitykseen, jos vanhemmat ovat sidoksissa ansiotyönsä lisäksi iäkkäille vanhemmilleen annettavaan hoivaan. Tänä päivänä käydään keskustelua lasten ja nuorten lisääntyneestä henkisestä pahoinvoinnista. Vanhemmat ovat tärkeä tukipilari lapsilleen, joten vanhemmuuden tukemisen voidaan katsoa tukevan myös yhteiskunnan sisäistä rauhaa. Koska lapsissa on tulevaisuus ja ikääntyvä väestö tarvitsee hoivaa, on lasten hyvinvointiin satsaaminen pitkällä tähtäimellä koko yhteiskuntaa hyödyttävä teko.

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Inhimillistä toimintaa tutkittaessa painottuvat eettiset kysymykset. Lisäksi tutkimusetiikkaa ohjaa lainsäädäntö. Eettisesti tehty tutkimus ei loukkaa eikä mitätöi, eikä myöskään tee ennakko-oletuksia yksilöistä tai ihmisryhmistä. Tämä seikka on huomioitava, kun määritellään tutkimusaihetta ja tutkimusongelmaa. On tunnistettava omat ennakkoasenteet ja on tehtävä jatkuvaa reflektiota. Tietolähteiden valinnassa on riskinä harhaan johtavan tiedon löytäminen, jollei aseteta tarkkoja kriteerejä tutkimusaineistolle ja tee siitä arviota tutkimusprosessin aikana. (Leino-Kilpi 2009, s. 363, 365–366, 369–370.)

Opinnäytetyöni lähtökohta on ollut oma havaintoni, jonka olen tehnyt kohdatesani sairaanhoitajan työssäni iäkkäiden potilaiden aikuisia lapsia, sekä tyttäriä että poikia. Tekemäni huomion mukaan, ikäihmisten aikuisten lasten elämäntilanne on usein hyvin haasteellinen. Tämä ilmenee korostuneessa tarpeessa saada keskustelutukea hoitohenkilökunnalta. Sekä tutkimuksen tekijänä että terveydenhuollon ammattilaisena, olen huomionnut asemaani sisäistetyt eettiset ohjeet. Ammattietiikkaani noudattaen olen tiedostanut asemaani kuuluvan vaitiolovelvollisuuden, jotta en ole langennut viittaamaan kehenkään tunnistettavaan henkilöön, edes rivien välistä, kirjoittaessani tutkimusraporttia. Tutkijan roolissa olen ottanut objektiivisen asenteen. Olen myös varonut tekemästä pintapuolista analyysia. Ajatellen tutkimukseni lähtökohtaa, ikääntyneiden potilaiden aikuisten lasten kuormittunutta elämäntilannetta ja tavoitetta kehittää omaisyhteistyötä, ei ylimalkaisesti tehdyllä analyysilla ole myöskään konkreettista hyötyä.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta on tarkasteltava johdonmukaisesti koko opinnäyteprosessin ajan. Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus sallii tutkimusaineiston valinnassa poiketa alkuperäisistä suunnitelluista hakusanoista, jos aineiston sisältö vastaa tutkimuskysymykseen. Toisaalta erityisesti tämän vapauden takia korostuu tärkeys perustella tarkoin tutkimuskysymykset sekä vakuuttaa lukija, miksi valinnan kohteiksi päätyneet tutkimukset ovat oikeanmukaisia. (Kangasniemi ym. 2013, s. 296.)

Kirjallisuuskatsaus kuuluu laadullisen tutkimuksen menetelmiin. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on saavuttaa sekä syvällinen että monipuolinen käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta kuvaa tutkimusprosessin jokaisen vaiheen läpinäkyvyys. (Puusa & Juuti, 2020, s. 188; Puusa & Julkunen, 2020, s. 195.) Olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyöni prosessin mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi. Tutkimusaineiston keräilyyn käytetyt ajanjaksot ja muut aineiston hakuun liittyneet seikat olen kuvailtu mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Yksi kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta varmistavista vaiheista on tutkimusaineiston laadun arviointi. Ideaalitulanteessa kirjallisuuskatsauksen valitun aineiston laadun arvion tekee vähintään kaksi tutkijaa. Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineiston hakuprosessi kuvataan mahdollisimman tarkasti. Aineistoa ei valikoida mielivaltaisesti, vaan aineiston hakuprosessin jokaisessa vaiheessa tehdään laadun arviointia. Lisäksi on tarkasteltava tutkimusaineiston kirjoittajien lähtökohtia. On selvitettävä, millä tavalla kirjoittajat ovat tiede- ja tutkimusmaailmassa ansioituneita, onko heidän tekemänsä tutkimus todistettavasti vertaisarvioitu, onko heillä kyseenalaisia vaikuttimia, taloudellisia intressejä tai poliittisia kytköksiä. Aineiston valinnassa on kiinnitettävä huomio julkaisuharhaan (publication bias). Julkaisuharhalla tarkoitetaan vääristymää julkaisujen edustavuudessa. (Vilka, 2023, s. 92–95.)

Olen tehnyt yksin kirjallisuuskatsaukseni aineiston keruun ja laadun arvioinnin. Aineistonhaussa on auttanut kirjastoinformaattikon seikkaperäinen tutkimusaineiston hakuun liittyvä luento syksyllä 2022. Luennosta tehdystä videotallenteesta oli huomattavaa hyötyä aineistohakuni eri vaiheissa. Tutkimusten laadun arvioinnin objektiivisuutta ja luotettavuutta olisi tukenut, mikäli sitä olisi tehnyt toinen tutkija. Olen tarkistanut, että valitsemani tutkimusartikkelit ovat vertaisarvioituja. Olen perehtynyt artikkeleiden kirjoittajien taustatietoihin sekä heidän ansiotahinsa tiedemaailmassa. Näin olen varmistanut tutkimusaineistoni luotettavuuden ja pätevyyden.

Tutkimusaineiston analyysissä on pyrittävä totuudenmukaisuuteen ja uskottavaan tulkintaan. Tutkimusaineiston analyysimenetelmät kuvataan tarkasti, niin että jokainen analyysin vaihe on jälkeenpäin toistettavissa. (Puusa & Julkunen, 2020, s. 194). Integratiivisen katsauksen aineisto käsittää tyypillisesti vaihtelevin metodein tuotettua aineistoa aina teoreettisista tutkimuksista konferenssijulkaisuihin. Materiaalin monenkirjavuuden takia hakuprosessin eri vaiheisiin kätkeytyy ansoja. Jotta katsausprosessi on jokaisessa vaiheessa hallittavissa, on aineiston muodostamisessa arvioitava jokainen tutkimus suhteessa tutkimuskysymykseen. Myös ajanpuutteesta voi koitua ongelmia kirjallisuuskatsauksen prosessiin. Ajanpuute vaikuttaa haitallisesti tiedonhakuun, analyysivaiheeseen ja laadunarviointiin. (Vilkka, 2023, s. 105.) Totesinkin tutkimusprosessin intensiteetin kärsivän ajanpuutteesta, jotka aiheutuivat sairaanhoitajan vuorotyön vaatimuksista. Päiväkirjatyyppisesti tehdyt tarkat muistiinpanot prosessin aikana auttoivat eteneämään tutkimuksen tekemisessä.

Tutkimusmenetelmänä integratiivinen kirjallisuuskatsaus on ollut minulle uusi. Olen kokenut kirjallisuuskatsauksen tekemisen hyvin innostavaksi. Tutkimusaineiston keruu on vaatinut uteliaisuutta ja salapoliisimaista otetta. Tutkimuksen tekemistä voisikin luonnehtia luovaksi prosessiksi. Tutkimuksen tekeminen vaatii ajattelua ja keskittyneisyyttä. Samalla on myös todettava, että jokainen tutkimusprosessin vaihe on vaatinut paljon aikaa, kärsivällisyyttä ja periksiantamattomuutta. Esimerkkinä kärsivällisyyttä vaatineista vaiheista on mainittava duplikaattien etsiminen tutkimusaineiston haun aikana sekä erityisesti Medic-tietokantaan soveltuvien hakusanojen ja -lausekkeiden kehittäminen. Ihanteellista olisikin ollut tehdä tutkimus yhdessä toisen tutkijan kanssa, jotta olisi voinut käydä reflektiivistä dialogia sen lisäksi, että laadullisen tutkimuksen luotettavuuden periaatteet ja vaatimukset olisivat olleet vielä paremmin varmistettavissa.

LÄHTEET

- Aazami, S., Shamsuddin, K., & Akmal, S. (2018). Assessment of Work-Family Conflict Among Women of the Sandwich Generation. *Journal of Adult Development* 25(2), 135-140.
- Alburez-Gutierrez, D., Mason, C., & Zagheni, E. (2021). The "Sandwich Generation" Revisited: Global Demographic Drivers of Care Time Demands. *Population & Development Review* 47(4), 997-1023.
- Castrén, A-M., (2014). Konfiguraationaalinen näkökulma perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme, & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s.139–166). Gaudeamus.
- Danielsbacka, M., Tanskanen, A O., & Hämäläinen, H. (2020). Sukulaisten auttaminen. Teoksessa M. Danielsbacka, H. Hämäläinen, & A O. Tanskanen (toim.), *Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä* (s. 31–59). Gaudeamus.
- Danielsson-Ojala, R. (2016). Järjestelmällinen katsaus Joanna Briggs Instituutin mukaisesti. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin, & R. Suhonen (toim.), *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä* (s. 118–128). Turun yliopisto.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Estioko, D. A. C., Haveria, M. M. A., Veloso, E. B. R., & Teng-Calleja, M. (2022). Experiences of Intergenerational Caregiving among Women Belonging to the Sandwich Generation: An Example from the Philippines. *Journal of Intergenerational Relationships*, 21(3), 1–18.
- Evans, K.L., Millstead, J., Richmond, J.E., Falkmer, M., Falkmer, T., & Girdler, S. (2019). The impact of within and between role experiences on role balance outcomes for working Sandwich Generation Women. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 26(3), 184-193.
- Fu, W., Zhao, W., & Deng, F. (2023). Intergenerational Support and Second-Child Fertility Intention in the Chinese Sandwich Generation: The Parallel Mediation Model of Double Burnout. *Behavioral Sciences*, 13(3), 1–19.

- Halonen, U., Van Aerschot, L., & Oinas, T. (2021). Palveluohjaus määrittää muistisairaana läheisten palvelujen saamista - aikuiset lapset puoli-soita heikommassa asemassa. *Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 29(2), 103-121.
- Hämäläinen, H., & Tanskanen, A.O. (2021). 'Sandwich generation': generational transfers towards adult children and elderly parents. *Journal of Family Studies*, 27(3), 336-355.
- Hämäläinen, H., Danielsbacka, M., Hägglund, A. E., Rotkirch, A., & Tanskanen, A. O. (2021). *Sukupolvien suhteet - Ikääntyminen ja vuorovaikutuksen muutos suurten ikäluokkien ja aikuisten lasten elämäkulussa*. Väestöliitto. <https://www.utupub.fi/handle/10024/164001>
- Hammer, L.B., & Neal, M. B. (2008). Working Sandwichee-Generation Caregivers: Prevalence, Characteristics, and Outcomes. *Psychologist-Manager Journal*. 11(1), 93-112.
- Hicks Patrick, J., Bernstein, L.E., Spaulding, A., Dominguez, B.E., & Pullen, C.E. (2023). Grandchildren as Caregivers: Adding a New Layer to the Sandwich Generation. *The International Journal of Aging and Human Development*, (96)1, 106 –116.
- Hoitotyön tutkimussäätiö. (i.a.). Tutkimustiedon hakeminen. Saatavilla 1.2.2023 <https://www.hotus.fi/tutkimustiedon-hakeminen/>
- Hoitotyön tutkimussäätiö. (i.a.-b.). Tutkimusten arviointikriteeristöt (JBI). Saatavilla 31.5.2023 <https://www.hotus.fi/jbin-kriittisen-arvioinnin-tarkistuslistat/>
- Hoppania, H-K., Karsio, O., Näre, L., Olakivi, A., Sointu, L., Vaitinen, T., & Zechner, M. (2016). Hoivan arvoiset – vaiva yhteiskunnan ytimessä. *Gaudeamus*. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/71418>
- Jang, S., Song, D., Baek, K., & Zippay, A. (2021). Double child and elder care responsibilities and emotional exhaustion of an older sandwiched generation: The mediating effect of self-care. *International Social Work*, (64)4, 611–624.

- Jokinen, K. (2014). Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme, & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (167–191). Gaudeamus.
- Jylhä, M., Enroth, L., & Halonen, P. (2019). Vanhoista vanhimpien terveys ja toimintakyky. *Duodecim-lehti* 135(11). <https://www.duodecim-lehti.fi/duo14950>
- Kallio, A., Tanskanen, A O., & Danielsbacka, M. (2020). Auttamisasenteet. Teoksessa M. Danielsbacka, H. Hämäläinen, & A O. Tanskanen (toim.), *Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä* (s. 196–211). Gaudeamus.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen. S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen. P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25(4), 291–301.
- Karsio, O., Zechner, M., Näre, L., Hoppania, H-K., & Vaittinen, T. (2023). Hoivapalveluiden finansialisaatio Suomessa. Teoksessa T. Sihto, & P. Vasara (toim.), *Hoivan pimeä puoli*. (s. 255–278). Gaudeamus.
- Kauppinen, K., & Silfver-Kuhlampi, M. (2015). Läheishoivan ja työssäkäynnin yhteensovittaminen: Kyselytutkimuksen tulokset. Teoksessa K. Kauppinen, & M. Silfver-Kuhlampi (toim.), *Työssäkäynti ja läheis- ja omaishoiva - Työssä jaksamisen ja jatkamisen tukeminen* (s. 21–75). (Sosiaalitieteen laitoksen julkaisuja 2015:12). Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/158347>
- Knif, P., (2012). Keski-ikäiset ikääntyvien omaistensa auttajina? Tutkimus sukupolvien välisestä informaalista hoivasta [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/38357>
- Koskinen, M. (8.3.2023). *Ikäkriisi leviää maailmalla – romahtaako talous ja lopuvatko sodat, kun väestö vanhenee?* <https://ulkopolitiikka.fi/lehti/1-2023/ikakriisi-leviaa-maailmalla/>
- L 1999/731. Suomen perustuslaki. 11.6.1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- L 2010/1326. Terveystalolaki. 30.12.2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- L 2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

- L 263/2015. Perhehoitolaki. 20.3.2015/263. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263>
- L 55/2001. Työsopimuslaki. 26.1.2001/55. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>
- L 937/2005. Laki omaishoidon tuesta. 2.12.2005/937. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937>
- L 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalousta. 28.12.2012/980. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- Lammi-Taskula, J., Lindberg, P., Närvi, J., Kauppinen, T., Gissler, M., Hakulinen, T., Hauhio, N., Helenius, J., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Eriksson, P., Utriainen, S., Weckroth, N., Saariluoma, L., Kiviruusu, O., & Aalto-Setälä, T. (2022). Lapset, nuoret ja perheet. Teoksessa L. Kestilä, S. Kapiainen, M. Mesiäislehto, P. Rissanen (toim.), *Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2022*. (s. 150–168). Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevät2022
- Leino-Kilpi, H. (2009). Hoitotyöntekijä ja tutkimusetiikka. Teoksessa H. Leino-Kilpi, & M. Välimäki (toim.), *Etiikka hoitotyössä* (s. 360–377). WSOY.
- Leinonen, E. (2020). *Perhehoitoa paikantamassa: Ikääntyneiden perhehoito formaalin ja informaalin rajalla* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/71418>
- Luna, S., Rivera, F., & Ramos, P. (2021). Dual caregiving by grandmothers with older relatives: Personal factors influencing health and stress. *Journal of Health Psychology*, 26(11), 1882–1900.
- Manor, S. (2021). Being a Working Grandmother, Mother, and Daughter at the Same Time: A “Double Sandwich” in a Four-generation. *Family Journal of Family Issues*, 428(2), 324–344.

- Mäntyranta, T. (13.9.2023). *Tilannekuva: STM:n henkilöstön riittävyys -hanke Hyvän työn ohjelma*. [PowerPoint-diat]. https://events.bonnierbusiness.fi/wp-content/uploads/2023/09/Mantyranta_Henkiloston-riittavyys_230913.pdf
- Miller, D.A. (1981). The “sandwich” generation: adult children of the aging. *Social Work*. 26(5), 419-423.
- Nyman, J., Porthan, K., Sippola-Soininen, M. & Soini, H. (2021). Kotihoidon asiakkaiden avuntarve lisää ensihoitohälytyksiä. *Gerontologia* 35(1), 32–50. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/89038>
- Patterson, S.E., & Margolis, R (2019). The Demography of Multigenerational Caregiving: A Critical Aspect of the Gendered Life Course. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 5, 1–19.
- Pöyry, H. (9.8.2022). Uutta: Omaishoitovapaa. *Lääkärilehti*. <https://www.laakarilehti.fi/jasen/uutta-omaishoitovapaa/>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s, 145–154). Gaudeamus.
- Puusa, A., & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 189–201). Gaudeamus.
- Rotkirch, A. (2014). Ihmisperhe evoluutiopsykologiassa ja -ekologiassa. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme, & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 215–239). Gaudeamus.
- Rotkirch, A. (2021). Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä: Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle. (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162920>
- Ruoppila, I. (2014). Elämänkulun teoria perhetutkimuksessa. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme, & K. Jokinen (toim.), *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 99–122). Gaudeamus.

- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. (Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62). Vaasan yliopisto.
<https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7961>
- Sarmaja, H. (2020). Vastavuoroinen auttaminen. Teoksessa M. Danielsbacka, H. Hämäläinen, & A O. Tanskanen (toim.), *Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä* (s. 60–84). Gaudeamus.
- Satonen, A. (24.8.2023). *Tervetuloa Suomeen, kansainväliset osaajat ja yrittäjät*.
<https://tem.fi/-/tervetuloa-suomeen-kansainvaliset-osaajat-ja-yrittajat>
- Sihto, P., & Vasara, P. (2023). Johdanto. Teoksessa T. Sihto, & P. Vasara (toim.), *Hoivan pimeä puoli*. (s. 8–18). Gaudeamus.
- Souralová, A., & Žáková, M. (2019). “Everybody Takes Care of Everybody”: Care Circulation and Care Relations in Three-Generation Cohabitation. *Journal of Family Issues* 40(17), 2628–2657.
- Suhonen, R, Axelin, A., & Stolt, R. (2016). Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin, & R. Suhonen (toim.), *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä* (s. 7–22). Turun yliopisto.
- Sulosaari, V., & Kajander-Unkuri, S. (2016). Integroitu kirjallisuuskatsaus. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin, & R. Suhonen (toim.), *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä* (s. 107–115). Turun yliopisto.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. (12.4.2023). Huoltosuhte, demografinen. (ind. 761). Sotkanet.fi. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/761>
- Tilastokeskus. (27.7.2023). Syntyneitä ennätysellisen vähän alkuvuodesta 2023. <https://www.stat.fi/uutinen/syntyneita-ennatysellisen-vahan-alkuvuodesta-2023>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uudistettu laitos). Tammi.
- Työterveyslaitos. (20.1.2023). Väestörakenteen muutos haastaa yhteiskunnan kestävyden. Demography-ohjelman kokoama tietopaketti.

https://www.ttl.fi/sites/default/files/2023-01/Demography_tietopaketti_digi_aukeamittain.pdf

- Ukkonen, M., Jämsen E., Zeitlin, R., & Pauniahho, S-L. (2019). Emergency department visits in older patients: a population-based survey. *BMC Emergency Medicine*, (19)1. <https://bmcemergmed.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12873-019-0236-3>
- United Nations. (2019). *World Population Prospects 2019. Highlights*. [Yhdistyneiden Kansakuntien julkaisu]. <https://digitallibrary.un.org/record/3851011?ln=en>
- Vaarama, M., & Jylhä, M. (2020). Syrjintä pois ja palvelut kuntoon – kohti tietoon perustuvaa ikääntymispolitiikkaa. *Gerontologia* 34(4), 317–322. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/99632>
- Valkeapää, K. (2016) Tutkimusaineiston valinta systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin, & R. Suhonen (toim.), *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä* (s. 56–66). Turun yliopisto.
- Valkonen, T., & Lassila, J. (2021). Väestön ikääntymisen taloudelliset vaikutukset. (Valtiovarain ministeriön julkaisu). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163134>
- Valtioneuvosto. (2023). *Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042>
- Valtiovarainministeriö. (2023). *Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2024–2027*. [Valtiovarainministeriön julkaisu]. Saatavilla 17.4.2023 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164773>
- Van Aerschot, L., & Kröger, T. (2023). Suomalaisen vanhuspalvelujärjestelmän ongelmakohtat. Teoksessa T. Sihto, & P. Vasara (toim.), *Hoivan pimeä puoli*. (s. 237–254). Gaudeamus
- Vasara, P. (2023). Paikallaan vanhenemisen varjopuolia. Teoksessa T. Sihto, & P. Vasara (toim.), *Hoivan pimeä puoli*. (s. 81–104). Gaudeamus.
- Vilka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.
- Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: updated methodology. *Journal of Advanced Nursing* 52(5), 546–553

Zechner, M. (2010). Informaali hoiva sosiaalipoliittisessa kontekstissa [Väitös-
kirja, Tampereen yliopisto]. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66641>

LIITE 1. Tutkimusaineiston taulukko

Tutkimuksen tekijä, vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus/tavoite	Metodologiset lähtökohdat	Keskeiset tulokset	Laatu JBI pisteet
Manor (2021). Israel	Tutkia työssäkäyvien naisten subjektiivisia kokemuksia, ja tutkia kuinka he samaan aikaan tasapainoilevat usealle sukupuolvelle annettavien hoivasuhteiden kanssa.	Laadullinen tutkimus Fenomenologinen tulkinta Puolistrukturoidut syvähaastattelut Aineisto kerätty haastattelulla työssäkäyvää naista (n=20) iältään 57–67-vuotiaita.	Ansiotyö asetti turvarajat (oman revii-rin) omaisten asettamille vaatimuksille. Hoivasuhteilla vaikutus terveyden ja fyysisen kunnon laiminlyöntiin ja tätä kautta väsymykseen ja psyykkiseen uupumukseen.	8/10
Luna, ym., (2021). Espanja	Tutkia kattavasti Etelä- Espanjan sandwich-sukupolven isoäitien elämäntilannetta ja roolia omaistensa hoitajana, mitkä ovat heidän sosio-demografiset ominaispiirteensä ja millainen on heidän perherakenteensa.	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus Puolistrukturoidut haastattelut. Valmiiksi asetetut hypoteesit. Analyysi: Pearsonin korrelaatiotestit kaksimuuttujaanalyysille. Haastateltu Lounais-Espanjalaista naisia (n=149), jotka ovat isoäitejä ja heillä on elossa oleva vanhempi ja/tai apivanhempi. Haastateltavat rekrytoitu lumipallomenetelmällä	Terveyttä kohentaviksi ja stressiä helpottaviksi tekijöiksi koettiin ikään, emotionaaliseen tukeen ja hyväksyntään perustuvat selviytymisstrategiat sekä optimismi ja sosiaalinen tuki. Vaikka vanhempien omaisten hoitaminen liittyy perheriitoihin ja huonompaan terveyteen, koettiin lastenlasten hoitaminen hieman terveyttä parantaviksi.	7/8
Souralová, & Žáková, (2019). Tšekki	Tutkia kolmen sukupolven yhteisäsmistä huomioiden jokaisen sukupolven näkökulmat. Tutkia hoidon konstellatioita, järjestelyjä ja jakautumista sukupolvien välillä.	Laadullinen tutkimus. Puolistrukturoidut haastattelut. Kolmen sukupolven edustajia (N=28). Haastateltavat rekrytoitu lumipallomenetelmällä.	Kolmen sukupolven kotitalouksissa on normatiivisia odotuksia siitä, miten hoitoa tulisi tarjota ja kuka sitä tarjoaa. Hoidon antaminen ja saaminen on vastavuoroista.	8/10

Patterson, & Margolis, (2019). Yhdysvallat	Tutkia monisukupolvisista hoitotyötä sukupuolen ja iän mukaan Euroopassa ja henkilökohtaisen hoidon, rahansiirtojen ja henkisen tuen jakaantumista.	Määrällinen tutkimus Poikkileikkaustutkimus. Generations and Gender Surveyn (GGS) aallon 1 tiedot vuosilta 2003–2013 Sekä miehet että naiset 18–80 v. Belgia, Bulgaria, Tšekki, Ranska, Georgia, Saksa, Liettua, Norja, Puola, Venäjä ja Ruotsi Miehiä ja naisia iältään 18–80 v. (n=114 147) Herkkyyksianalyysi.	Hoidon tasosta & sukupuoli-jakaumasta elämänsä aikana vaaditaan tarkempia mittauksia. Havainnot viittaavat, että naisten antaman hoidon vaikutukset aliarvioitu. Hyvän hoidon määrittelmä on monimutkainen. Hyvän hoidon mittaaminen on ratkaisevan tärkeää sukupuolisen elämänsä aikana ymmärtämiseksi	7/8
Hicks Patrick, ym., (2023). Yhdysvallat	Tutkia isovanhempiaan hoitavia aikuisia lapsenlapsia ja heidän kokemaa masennusta, jota isovanhempien hoitaminen aiheuttaa sekä verrata nuorten kokemusta muihin omaishoitajaryhmiin.	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. Centers for Disease Control and Prevention (CDC) Behavioral Risk Factor Surveillance Systemin (BRFSS) v. 2020 puhelintaustatiedot. Kaikki osallistujat (n= 5778), joista aikuisia lapsenlapsia (n=311). T-testejä, khin-neliöanalyysit. Hierarkkisen analyysin. Binäärin logistisen regressio.	Isovanhempiaan hoitaviin aikuisiin lapsenlapsiin kiinnitettävä enemmän huomiota. Tarpeet ja kohtaamansa haasteet poikkeavat muista omaishoitajien ryhmistä. Dementiaa sairastavaa isovanhempiaan hoitavilla nuorilla aikuisilla mitä todennäköisemmin masennusta.	7/8
Jang, ym., (2021). Etelä-Korea	Tutkia hoitovastuiden ja emotionaalisen uupumuksen välisiä suhteita sekä itsehoidon välitysvaikutuksia 50-70-vuotiaiden sandwich-sukupolveen kuuluvien henkilöiden kohdalla.	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. Tutkimukseen osallistujat sandwich-sukupolveen kuuluvaa korealaista (n=183). Kontrollimuuttujat: sukupuoli, kotitalouden tulot, terveydentila ja työllisyystilanne. Analyysi: Pearson-korrelaatio, SPSS 18	Hoito/hoivavelvollisuudet lisäävät henkistä uupumusta ja että emotionaalinen uupumus välittyy itsensä hoitamisen laiminlyöntiin. Itsensä hoitoon/huolehtimiseen kiinnittäminen voi vähentää emotionaalista uupumusta tässä vanhemmassa ikäryhmässä.	6/8

Hämäläinen, & Tanskanen (2021). Suomi.	Tutkia useita sukupolvien välisten avun antamisen muotoja: emotionaalinen läheisyys, taloudellinen apu, käytännön apu ja henkilökohtainen hoito/hoiva. Tutkia myös sukupuoleen kohdistuvia eroja avun antamisessa sukupolvien välillä.	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. Vuonna 2012 tehty laaja haastattelututkimus 62–67-vuotiaille suomalaisille, jotka tarjoavat apua aikuisille lapsilleen ja iäkkäille vanhemmilleen. Vastajat, joilla on vähintään yksi elossa oleva biologinen vanhempi ja yli 18-vuotias lapsi/a (n = 360). Lisäksi sandwich-sukupolven hoiva-analyyseissä vastaajilla on pitänyt olla vähintään yksi alle 12-vuotias lapsenlapsi (n = 256). Monitasoinen regressio-analyysi.	Kokonais- ja perhe-mallien tulokset osoittavat, että tutkittavat antavat enemmän emotionaalista tukea aikuisille lapsilleen kuin heidän iäkkäille vanhemmilleen. Taloudellinen tuki ja hoivaamiseen liittyvä apu suuntautuu enemmän aikuisia lapsia kohtaan kuin iäkkäitä vanhempia kohtaan. Käytännön apua suunnataan iäkkäämmälle sukupolvelle.	7/8
Aazami, ym., (2018). Malesia.	Tutkia sandwich-sukupolven naisten työ- ja perhelämän luomien roolien yhteensovittamista	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. 90 (n=90) malesialaista työssäkäyvää naista (1/3 -osa sandwich-sukupolven kuuluvia ja 2/3 -osa huolehti vain joko iäkkästä vanhemmastaan tai lapsestaan.) Itsetäytettävät kyselykavakkeet. The Work-Family Conflict Scale. Analysointi SPSS-ohjelmalla	Perhevelvollisuudet vanhemmasta sukupolvesta ja lastenhoito vaikuttavat haitallisesti työelämän asettamiin velvollisuuksiin. Uskonto toimii selviytymismekanismina koti- ja työroolien roolien yhteensovittamisessa.	6/8
Halonen, ym., (2021). Suomi.	Tutkia muistisairaana puolisoille ja aikuisille lapsille tarjottua tiedollista tukea, palveluohjausta ja palveluja. Lisäksi tarkastellaan, millainen yhteys eri taustatekijöillä on palvelujen tarjontaan, ja miten saatu tieto ja palveluohjaus vaikuttavat tarjottuihin palveluihin.	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. Kyselytutkimus Tutkimuksen aineisto kerättiin muistisairaiden läheisiltä. Alzheimer European toteuttamassa Carers' Survey -tutkimus keskitetty Suomen (n=333) (55% aikuisia lapsia, aikuisista lapsista 95% oli naisia) SPSS-data. Analyysimenetelminä: frekvenssejä, ristiintaulukointia ja khiin neliö - testiä. Spearmanin korrelaatiotesti.	Puolisot olivat saaneet enemmän tietoa asioista, ja oli tarjottu enemmän tukea ja palveluja kuin aikuisille lapsille. Aikuiset lapset taas jäivät tuen saajina puolisoita heikompaan asemaan ja heidän roolinsa muistisairaana läheisinä tulisi huomioida paremmin.	7/8

Fu,ym., (2023). Kiina.	Tutkia empiirisesti sukupolvien välisen tuen ja toisen lapsen hedelmällisyyden välistä yhteyttä kiinalaisessa sandwich-sukupolvessa.	Tutkimuksen kohde: Päiväkoti-, ala-koulu- ja yläkouluikäisten yhden lapsen vanhemmat (n=2939), joilla avun antamisen kohteena myös iso-vanhemmat Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. Verkkokyselylomakkeet. Chi-neliötestit ja t-testit Regressioanalyysi.	Kiinalaisten sandwich-sukupolven ai-komusta toisen lapsen synnyttämi- seen, voidaan lisätä sukupolvien välisellä tuella vähentämällä vanhempien työuupumusta. Tarvitaan myös virallista vanhusten- hoito- politiikkaa, jotta sandwich-sukupolvi kokee vähemmän työuupumusta, samalla kun he saavat sukupolvien välistä tukea.	7/8
Evans, ym. (2019). Australia.	Tutkia työssä käy- vien sandwich-su- kupolven naisten roolien jakautu- mista kodin ja työ- elämän välillä.	Määrällinen tutkimus. Poikkileikkaustutkimus. Analyysi: Spearmanin rho- korrelaatio. Cronbachin al- fapisteet. kovarianssiana- lyysi Kirjallinen kyselylo- make (n=18) SG-naiset: vähintään 12h palkkatyö/viikko, vähin- tään 18v-ikäinen ja äiti, jolla vähintään yksi alle 18-ikäinen lapsi asuu vähintään puolet ajasta kotona ja lisäksi ilman palkkaa huolehdittavana oma- tai appivanhempi.	Poliittisilla toimilla voidaan edesauttaa työssäkäyvien sandwich-sukupol- vien naisten kodin ja työelämän roo- lien tasapainotta- mista.	7/8
Estioko, ym., (2022). Filippiinit.	Tutkia sandwich- sukupolven kuu- luvien köyhien kaupunkilaisnais- ten kokemuksia sukupolvien väli- sestä hoivatyöstä.	Laadullinen tutkimus. Fenomenologinen tutki- mus.	lääkkäitä vanhempia hoivataan kulttuu- rista ja perinteestä johtuvasta velvolli- suuden- tunnosta ja kiitollis- suudesta. Köyhyys ylläpitää hoivakier- rettä. SG-sukupol- ven naiset asettavat lastensa hyvinvoin- nin etusijalle, niin että heillä ei ole va- raa hankkia itsel- leen vakuutusta tai sijoittaa varoja eläk- keeseen. Naiset ko- kevat tilanteensa	9/10

			positiivisena. Tarpeet: Taloudellinen, sosiaalinen tuki. Koulutuksen lisääminen.	
--	--	--	--	--

